

Läs rätt!

Om barns och ungas delaktighet och rätten till berättelsen

Ett projekt i Västernorrland 2010–2013

Genomfört med stöd av Kulturrådet

Länsbiblioteket Västernorrland

© Länsbiblioteket Västernorrland 2013
Text: Sibylle Menzel Kühne, Eva Nordlinder och projektdeltagarna
Foton: Länsbiblioteket Västernorrland
www.ylb.se

Innehåll

Inledning	5
Sammanfattning	5
Bakgrund och planering	6
Syfte och mål	6
Utgångspunkter	7
Start	7
Genomförande	8
Inspirationsträffar	8
År 1	8
År 2	9
År 3	11
Avslutningskonferens	11
Reflekterande arbetssätt och handledning	13
Lokala utvecklingsprojekt	15
Sollefteå:	
Kanonböcker för de minsta (1–3-åringar)	15
Härnösand:	
LesArt-metoder och <i>Legenden om Sally Jones</i>	17
Sally Jones på Kristinaskolan	19
Att nå nya grupper med Nyponböcker	20
Gymnasiets introduktionsprogram	21
Barn i världen	23
Timrå:	
<i>Tanarog och Den dansande djävulen</i>	25
Lyssna skapa	27
Astrid Lindgren – ett kulturarv	28
Lustäläsa i Söråker	31
Kramfors:	
Rädda bokslukarna – Spänningen är olidlig	35
Örnsköldsvik:	
PoesÖ – att skriva poesi med högstadieungdomar	36
<i>Ryslig resa</i> av Thomas Halling – att skriva en egen bok	37
Barns bilder, skapande och berättelser	39
Vägen till biblioteket	40
Utvärdering av Läsrätt!	42
Slutord	47
Litteraturlista	48
Bilagor:	50
Arbetsgrupper	
Deltagare	
Personal	
Aktivitetslogg	

Inledning

Sammanfattning

I Västernorrlands län har projektet ”Läsrätt! Om barns och ungas delaktighet och rätten till berättelsen” bedrivits i fem kommuner under åren 2010–2013. Projektägare har varit Länsbiblioteket Västernorrland och arbetet har genomförts med stöd av Kulturrådets medel för läsfrämjande.

Syftet med projektet har varit att stärka barnbibliotekspersonalens medvetenhet om barnkonventionen, lyfta förmedlarens roll och utveckla nya samarbetspartners med barns och ungas rättigheter och barnperspektivet i fokus.

Målen för projektet har varit att barn och unga ska bli sedda i sitt berättande och skapande, samt att utveckla och dokumentera nya metoder för läsfrämjande, även utanför bibliotekets väggar.

Upplägget har varit enligt en modell för processutbildning som framgångsrikt tillämpats inom flera projekt, vilket har inneburit gemensamma inspirations- och reflektionsträffar, lokala arbetsgrupper med eget valt utvecklingsprojekt och handledning av personal från länsbiblioteket.

Inspirationsträffarna som har varit projektets stomme har haft ett brett innehåll så som tillgänglighetsfrågor, barns delaktighet/användarinflytande, interkulturella/mångkulturella frågor, eller mer konkret inspiration som att leda skriworkshop eller tonårsarbete med drama som läsfrämjande metod. Dessa träffar har även visat sig ha en stor betydelse för det kontinuerliga erfarenhetsutbytet. Projektet har även erbjudit öppna föreläsningar där många har tagit del av bl a externa föreläsare.

Genom projektet har man dels fått ett intensivare samarbete med befintliga målgrupper, men också nått nya grupper, så som ”icke bokläsare” och dem som inte går till biblioteket på fritiden. Detta har skett bl a genom medvetna val av skolor som aldrig besöker biblioteket, barn i åldern 1–3 år och deras föräldrar, högstadieskolor som inte har bibliotek, högstadiets och gymnasiets nyanlända ungdomar via svenska 2 och gymnasiets introduktionsprogram samt lärare och rektorer på Sfi. Se vidare under ”Lokala utvecklingsprojekt” och ”Utvärdering”.

Under projekttidens gång har läsningen ökat vilket har visats bl a genom utlåning av böcker, feedback från föräldrar om att deras barn har fått ökad läslust och läsförmåga och även pedagoger som har sett en förändring i läslusten.

Ett exempel har varit samarbetet med Kristinaskolan (en skola för döva och hörselskadade i Härnösand) där målet var att locka till läsning, lyfta elever, stärka svenska språket samt reflektera över känslor. Två pedagoger från Kristinaskolan ingick i Härnösands arbetsgrupp. Litteraturarbetet har påverkat elevernas engagemang i sitt lärande och föräldrarna har blivit överväldigade över hur deras barn har utvecklats. Man har lyft båda språken (svenska och teckenspråk). Resultatet blev att man vid slutet av projekttiden vågade ta sig an nya utmaningar med betydligt tjockare böcker.

För rollen som litteraturförmedlare har betydelsen av projektet Läsrätt! varit stort. Man har fått inspiration till nya arbetssätt, större självförtroende och tilltro att arbeta med fördjupningsmodeller och ett mera långsiktigt arbete. Bilderböcker har fått ny dimension – att se vikten av att förmedla bilden på ett djupare plan! Man tittar mer kritiskt på småbarnslitteratur och har utvecklat sättet att läsa denna och demonstrera det för småbarnsföräldrar. Bibliotekspersonalen har också vågat närma sig högstadielklasser på ett nytt sätt.

Totalt har 1880 barn och ungdomar och ca 100 pedagoger deltagit i projektet Läsrätt!

Bakgrund och planering

Projektsökans föregicks av ett grundligt förankringsarbete i länet under 2009.

Barnbibliotekskonsulenterna besökte samtliga kommuner och diskuterade behov och utvecklingsönskemål.

De behovsområden som barnbibliotekarierna tillsammans identifierade var följande:

- Tydliggöra barnbibliotekets roll och identitet
- Lyfta förmedlarens roll
- Nya metoder för läsfrämjande (kompetensutveckling)
- Bättre samarbete med andra organisationer som BVC, kyrkans barntimmar, studieförbund, fritidsgårdar/ungdomshus och flyktingmottagning
- Bättre struktur på samarbetet med skolan
- Nå de små barnen och deras föräldrar
- Nå tonåringar, en eftersatt grupp i biblioteksarbetet
- Förstärka användarperspektiv och delaktighet – användarinflytande för barn och unga
- Dokumentation och utvärdering (kvitton)

Vissa önskemål var gemensamma medan kommunerna skiljde sig åt när det gällde vilka åldersgrupper man i första hand ville satsa på, och om man främst ville rikta insatserna mot skolan eller mot barns och ungas fritid.

Hur skulle man då kunna formulera ett projekt som engagerade alla och som tillgodosåg alla dessa aspekter? Som en fruktbar modell enades man om att lägga upp projektet som en s k processutbildning, efter en metod som utarbetats inom bl a Leka Språka Lära och framgångsrikt tillämpats inom flera projekt, bl a SAV (Skönlitterärt arbete i Västerbotten) och Läskonster i Mellansverige, vilket innebär att deltagarna samlas till gemensamma inspirations- och reflektionsträffar men i övrigt jobbar i lokala arbetsgrupper med ett eget valt utvecklingsprojekt. Tidigare projekt har visat att behovet måste vara lokalt förankrat för att metoder och arbetssätt ska övergå i ordinarie verksamhet.Handledning av personal från länsbiblioteket har också ingått som en viktig del.

Syfte och mål

Syftet med Läsrätt! är att stärka barnbibliotekspersonalens möjligheter att nå eftersatta grupper, lyfta förmedlarens roll och finna nya samarbetspartners med barnets rättigheter och barnperspektivet i fokus samt att utveckla och dokumentera nya metoder för läsfrämjande, även utanför bibliotekets väggar.

Barn och unga ska i projektet:

Bli sedda i sitt berättande och skapande

Närma sig den goda berättelsen

Uppleva en tillhörighet i biblioteket och den läsande gemenskapen

Barnbibliotekspersonalen ska också vid projektets slut:

Ha en klarare bild av sitt läsfrämjande uppdrag

och barnbibliotekets identitet.

Utgångspunkter

Projektets utgångspunkt är Barnkonventionen i dess helhet. Sverige ratificerade Barnkonventionen redan 1990, men endast ett fåtal kommuner arbetar aktivt i Barnkonventionens anda – en av dem i länet är Örnsköldsvik.

De grundläggande tankarna i barnkonventionen rör:

- alla barns lika värde (artikel 2)
- att barnets bästa alltid ska komma i första rummet (artikel 3)
- att varje barn har rätt att leva och utvecklas (artikel 6)
- barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade (artikel 12).

Projektet tar också avstamp dels i Svensk biblioteksförnings rekommendationer *På barns och ungdomars villkor*, dels i den kravspecifikation i fjorton punkter som tagits fram inom projektet *At saette spor – ett nordiskt barnbiblioteksprojekt*. I början av projektet ägnades tid åt att analysera de fjorton punkterna och diskutera vad de innebar för det egna biblioteksarbetet, och att byta ut ordet ”barn” mot ”ungdomar” och diskutera konsekvenserna av detta – många av målen kändes genast svårare att uppnå.

Att vara en engagerad förmedlare utgör en viktig kärna i barnbibliotekariens yrkesroll. Frågor om barnbibliotekets identitet ställs på sin spets när man diskuterar varför vi har svårigheter att inkludera vissa grupper (t ex tonåringar och funktionsnedsatta) i det läsfrämjande arbetet. I projektet ligger också en strävan att gå till botten med sådana frågeställningar och att analysera vad ett barnperspektiv i verksamheten verkligen innebär.

Start

Sedan ansökan formulerats efter förankringsarbetet insändes den till Kulturrådet, medel för läsfrämjande åtgärder, hösten 2009. Projektet beviljades medel för år 1 och kunde starta 1 mars 2010. Kulturrådet har även fortsättningsvis stöttat projektet med visst tillskott från Länsbiblioteket Västernorrland.

Sedan inbjudan gått ut från länsbiblioteket till samtliga kommuner att delta bestämde sig fem av länets sju kommuner att delta i projektet. Eva Nordlinder, som vikarierat som barnbibliotekskonsulent under tiden projektet skrevs fram, anställdes som projektledare på 50 % under första året. Barnbibliotekskonsulenten Karin Lundquist deltog första projektåret. Deltagarna förband sig (inom rimlighetens gräns) att delta i de gemensamma inspirationsträffarna och respektive arbetsgivare att bekosta resan till och från träffarna (samt vikarier i förekommande fall). Resten av kostnaderna skulle falla inom ramen för projektet.

Genomförande

Inspirationsträffar

En viktig del i Läsrätt! har varit de gemensamma inspirations- och reflektionsträffarna. Genom att regelbundet träffa de andra deltagarna har man även fått tillfälle till feedback i sitt arbete.

År 1

Första träffen hölls 2 mars 2010 i Härnösand. Programmet började med en presentation av själva projektidén och deltagarna, samt formering av arbetsgrupper (huvudsakligen kommunvis). Projektet hade samlat 28 deltagare, och de flesta var närvarande denna dag. Några grupper hade även involverat lärare och förskollärare i sina arbetsgrupper, andra planerade att knyta dem till sig som lokala samarbetspartners. Vid träffen gavs tid till planering i arbetsgrupperna och feedback på idéer från de andra grupperna.

Sedan följde en fördjupning i ”Barns och ungas röster – barnkonventionen i ett biblioteks- och kommunperspektiv” av Eva Nordlinder, Länsbiblioteket Västernorrland och Annica Häggström Rudsten, Örnsköldsviks bibliotek. Örnsköldsviks kommun har de senaste åren gjort en gemensam och medveten satsning på att arbeta enligt Barnkonventionen och med barnets bästa för ögonen. En omfattande bibliografi och ett bokbord kring Barnkonventionen presenterades också.

Efter lunch var det dags för Anna-Clara Tidholm och Viveka Sjögren som talade om att skapa bilderböcker: ”PÅ BARNENS SIDA text bild bok – med barnperspektiv”. Föreläsningen var öppen för andra intresserade och samlade ett 50-tal åhörare.

Andra träffen hölls 7 maj 2010 i samarbete med länsbibliotekets konsulent för tillgänglighetsfrågor. Temat var bemötande, och Karin Sundström från Regionbibliotek Stockholm föreläste utifrån sin rapport *Bemötande på bibliotek : både service management och solidaritet* (2008).

Efter föreläsningen samlades Läsrättsgrupperna och diskuterade hur tankarna kan appliceras på barnbiblioteksverksamheten, samt planerade vidare kring sina lokala projekt. Tiden räckte dock inte riktigt till, vilket var en nackdel, men temat kändes centralt inom projektet och innehållet bedömdes som värdefullt.

Två dagars internat arrangerades den 28–29 oktober 2010, på Hola folkhögskola, eftersom gemensam tid för mer djupgående diskussioner behövdes. Temat dag 1 var en fördjupning i Barnkonventionen och hur vi verkligen tillämpar den i barnbiblioteksverksamheten. Till denna del engagerades Rose-Marie Lindfors, dramapedagog och utvecklingskonsult från Skellefteå, som ledare. Genom praktiska övningar, bl a med hjälp av bilder och vad de säger oss och om oss, försökte vi närma oss vårt förhållningssätt till barn, barndom och barns och ungas rättigheter.

Dag två ägnades åt handledning i att hålla skivrarworkshop, något som flera deltagare önskat satsa på inom projektet för att stärka barns och ungas delaktighet, men där man som bibliotekspersonal känt behov av kompetensutveckling. Dagen leddes av Ylva Karlsson, en av

författarna till Augustprisvinnaren *Skriv om och om igen!* Givetvis gavs även tid till planering och reflektion.

År 2

År två inleddes 30 mars 2011 då gruppen samlades i Härnösand under ledning av en ny projektledare – Sibylle Menzel Kühne – eftersom Eva Nordlinder övergått till tjänsten som bibliotekskonsulent. Träffen utgjorde en summering och utvärdering av år 1 och genom projektpresentationer av alla arbetslag fick alla en överblick av innehållet i de olika projekten. Det fanns många frågor att fundera kring:

- Har vi nått nya grupper av barn/unga?
- Har vi hittat nya samarbetspartners i kommunen?
- Har vi själva utvecklats som läsfrämjare?
- Vilka hinder har vi stött på?
- Önskemål inför kommande inspirationsdagar?

Svaret var att man hade kommit en bit på väg, men att mycket arbete återstod. Önskemål inför kommande träffar var bl a delaktighet och användarinflytande, tonårsarbete på bibliotek, mångkulturfrågor och nya metoder för läsfrämjande. Projektledningen tog med sig detta och gjorde sitt bästa för att tillgodose önskemålen.

Delaktighet och användarinflytande var temat på träffen som 8 juni 2011 arrangerades i Söråkers Folkets Hus. Projektledare Sibylle Menzel Kühne inledde dagen med att presentera några bokförslag om att läsa för de allra minsta och deras delaktighet och inflytande i verksamhet, bl a Johannesen & Sandviks *Små barns delaktighet och inflytande: några perspektiv* som handlar om de yngsta barnens rätt och möjlighet till inflytande och delaktighet i förskolan. Författarna skriver så här: ”Vi ville utmana de pedagogiska miljöernas osynliggörande av de yngsta”. En intressant studie om bl a bristdiskurser (begrepp som icke-verbal kommunikation) respektive kompetensdiskurser (att betrakta barn som kompetenta legitimerar vuxnas ansvar att lyssna på barnens upplevelse). Dagens tema fortsatte med olika föreläsare.

Eva Holmström, biblioteksansvarig på Söråkers Folkets Hus, berättade om ”Olika modeller för ungdomsengagemang” – hur man arbetar och har utvecklat en välfungerande modell för ungdomars delaktighet, bl a med hjälp av olika arbetsgrupper i verksamheten.

Cecilia Bengtsson, skolbibliotekssamordnare i Ekerö kommun, föreläste om ”Fokusgrupper” – en kvalitativ metod för att bl a fördjupa skolbibliotekariernas kompetens i barns och ungdomars syn på olika medier. Målet för Ekerös fokusgruppsarbete var också att få grepp om nya medielandskap.

Monika Strandberg Johansson, barnbibliotekarie på Ersbodabiblioteket i Umeå föreläste om hur man kan använda ”Läseklubben som referensgrupp”, om vikten av ungdomars delaktighet och möjlighet till inflytande vid kommunala beslut så som t ex nytt bibliotek.

Eva Nordlinder, Länsbiblioteket Västernorrland, gjorde en översikt över ”Enkätmodeller, fällor och fallgropar” och de olika kommunerna gav förslag på hur biblioteket kan jobba med enkäter.

Sollefteås Läsrätts-arbetsgrupp avslutade dagen med att presentera sitt lokala projekt ”Kanonböcker för de minsta”. Carin Collén och Elisabeth Engerdahl, barnbibliotekarier, samt

Anita Johnsson, förskollärare, presenterade arbetet med att involvera de minsta barnen i bokvalet, succéer och floppar samt kopplingen böcker och barnkonventionen.

Reflektera mera utgjorde temat vid träffen den **17 november 2011** i Kramfors.

Eva Nordlinder, barnbibliotekskonsulent Länsbiblioteket Västernorrland, inledde dagen med att göra en ”ålderstrappa” där alla Läsrätts-projekt skrevs in för en överblick. Utifrån detta diskuterade tvärgrupper frågeställningarna: Varför gör vi det vi gör? Hur gör vi våra val? Vilka valmöjligheter har vi? Vilka samarbetsformer har vi? Sammanställningen av detta visade att vissa åldersgrupper (mellanåldern) fått ta del av betydligt fler lokala projekt än tonåringarna, så där återstår fortfarande att jobba med våra attityder. Det framkom dock också att projektet har gjort det möjligt att utmana sig själv och utveckla idéer, värna om och fördjupa de samarbeten som finns, stärka andra samarbeten och ta del av varandras kompetenser i länet. Deltagarna har haft möjlighet att göra fler aktiva val till grupper som man annars inte möter så ofta, bl a högstadiet. ”Vi måste se till att vara en tillgång!”

Sibylle Menzel Kühne, projektledare och musikhandledare, handledde sedan ett praktiskt arbete i ”Hur säljer vi in nya annorlunda böcker? Hur väljer vi till olika målgrupper?” I tvärgrupper fick deltagarna funderade över målgrupper och sedan bokprata kring medvetet utvalda bilderböcker som ej tillhörde standardutbudet. Rekvisita fanns att tillgå som fick användas fritt vid presentation av böckerna och nya idéer om vad man kan tänka på. Reflektioner av detta var att det upplevdes som frustrerande att inte få välja själv, det kändes svårt presentera böcker man själv inte tycker om, vilket dock är ett måste så inte vår egen smak styr. Förhoppningsvis var det hela en nyttig övning!

Efter lunch presenterade Kramfors arbetsgrupp sitt delprojekt ”Spänningen är olidlig”. Inga-Lill Faijersson och Ann Storm, bibliotekarier Kramfors, presenterade bokprojektet där resultatet blev en egen bokutgivning via BoD (Book on Demand) – se vidare under lokala projekt.

Interkulturella/ mångkulturella frågor koncentrerades träffen **16 februari 2012** i Örnsköldsvik på. Förmiddagen bjöd på en öppen föreläsning, med Raad Al-Duhan och Dan-Ove Willman: ”Värmen och Kylan är olika kulturer. Att vara ung och ny i Sverige” som också erbjöds personal vid boenden, skolpersonal, bibliotekspersonal och annan verksamhet för ensamkommande flyktingbarn (föreläsningen gavs även i Härnösand och Kramfors och samlade totalt ca 120 deltagare).

Raad Al-Duhan är en eldsjäl och ungdomsledare med bakgrund som flykting från Irak. Han har stor erfarenhet av att jobba med integration bland ungdomar och hjälpa nyanlända att hitta positiv roll i det svenska samhället. Han har byggt upp en egen verksamhet – Umeå Legend Club – en mångkulturell klubb som har som yttersta syftet att öka integrationen i samhället och kombinerar ”ung kraft med vuxen erfarenhet”. Raad vill ge ungdomarna den familj de ofta saknar.

Dan-Ove Willman är pedagog och projektledare som arbetar med ungdomskultur och integration vid Länsbiblioteket i Västerbotten. Tillsammans med Raad och Umeå Legend Club har han utvecklat metoder och modeller för att med kulturens hjälp skapa möten över etniska och religiösa gränser.

Eftermiddagen ägnades åt information och diskussioner kring böcker och andra ”medier på olika språk – låna eller köpa” via olika kanaler med Gunilla Jingborg, mediakonsulent vid Länsbiblioteket Västernorrland.

Sista delen av dagen diskuterades hur vi jobbar vidare? Nya idéer kom upp så som att:

- Skapa läsombud på boenden för ensamkommande flyktingbarn.
- Marknadsföra andra tjänster än böcker, t ex att biblioteket är en bra mötesplats för att träffa andra.
- Finns många dvd-filmer – kanske ha filmvisning 1 gång/termin?
- Hur kan vi få till grupper med svenska och utländska ungdomar?
- Bokklubb med blandade ungdomar med fika.
- Erfarenhetscaféer, berätta din historia... en liten grupp med olika teman.
- Modeshow
- Vi måste söka upp boenden och ha berättande eller bokprat först på plats hos dom, sedan i biblioteket.
- Bemötande, för att känna sig välkommen och komma åter.

Ensamkommande flyktingbarn i länet erbjöds en kväll i samma vecka att lyssna till och träffa Raad Al-Duhan på Kramfors bibliotek, en kväll då man också varvade med sång och musik vilket skapade en härlig positiv stämning.

År 3

Tonårsarbete på bibliotek blev temat den **11 maj 2012**. Träffen hölls i Sollefteå (det var en strävan att variera samlingsplatserna, så att inte samma deltagare skulle behöva resa varje gång) och ägnades huvudsakligen åt drama som läsfrämjande metod.

Ylva Steen, dramapedagog vid Härnösands kommunbibliotek, visade och arbetade praktiskt med alla deltagare hur man med drama som verktyg kan utforska och bearbeta en ungdomsbok. Som exempel användes boken *På väg till dig* av Tomas Dömstedt (Nypon förlag 2011). Det blev en välfylld dag med många smakprov av olika övningar och metoder. Reflektioner efter dagen i form av enordsrunda var: Oj, Dramatisering, Livselexir, Kul, Fantastisk, Levande, Rolig, Optipositiv, Upplyftande, Skratt, Teater, Utvecklande, Inspirerande, Lust...

Avslutningskonferens

En avslutande konferens hölls i Agrellsalen/Sambiblioteket i Härnösand den **12 februari 2013**. Samtliga arbetsgrupper presenterade sina lokala projekt, något som väckte stort intresse bland de ca 100 deltagarna, många från skolans värld.

Dessutom hade tre externa föreläsare inbjudits. **Michael Tengberg**, lektor i pedagogiskt arbete, Karlstads universitet talade om att "Läsa mellan raderna" – om läsundervisningens betydelse för elevers utveckling av läsförmåga och tolkningsförmåga. Tengberg utgick dels från egna erfarenheter som svensklärare i åk 7 och dels ett forskningsarbete kring "att läsa mellan raderna" som bedrivs vid Karlstads universitet. Det finns tecken idag som visar att elever har allt svårare att "läsa mellan raderna", menade han, t ex att hitta en djupare nivå i en text. Svenska elevers läsförmåga sjunker, bl a har man blivit sämre på att läsa längre texter och svenska elevers förmåga att "tolka och integrera" det man läst försämras, enligt den senaste PISA-undersökningen. Ett av problemen är att för lite tid läggs på att förklara hur man ska göra för att förhålla sig kritiskt till en text!

Forskningsprojektet "Att läsa mellan raderna" vill pröva en dialogisk strategi i undervisningen med gemensamma, prövande samtal om texterna, explicit undervisning om utvalda lässtrategier samt utmanande och analysinriktade skrivuppgifter till texterna. Man har valt att arbeta utifrån noveller som är estetiskt utmanande. Användbara lässtrategier är bl a att:

- Summera
- Göra förutsägelser
- Värdera ta ställning
- Visualisera
- Ställa frågor till texten
- Hitta luckor och göra inferenser
- Jämföra med andra texter

Ida Lagnander, pedagog Västarvet, berättade om "Kan själv!" – utställningsprojekt för barn 0–2 år – om små barns rätt till delaktighet och inflytande. "Kan själv!" är ett pedagogiskt projekt om små barns lärande och vad de kan lära oss och genomsyras av barnkonventionens fyra grundprinciper. En ledstjärna och föregångare i arbetet för barnens rättigheter är Janusz Korczak (1878–1942) som först var barnläkare men skolade om sig till pedagog och drev ett eget barnhem i Polen., en nyskapande pedagog och författare till böcker och artiklar om uppfostran i teori och praktik. Han var pionjär för forskningen om barns utveckling och beteendeproblem och om barnpsykologi.

De minsta barnen har också rätt till kulturupplevelser men får ofta höra "Du är för liten", "Du får vänta tills du blir tre" osv. Kan själv! turnerar på konsthallar och kommunala museer i Västra Götaland. Den roar, utmanar och utvecklar barn 1–3 år.

Inför utformningen av utställningen ställdes frågor som: Hur kommunicerar man med så små barn? Ida tog reda på det genom att samarbeta med en grupp förskolebarn. Det var viktigt att barnen var delaktiga från början och den mesta kunskapen för att färdigställa utställningen har man fått av barnen genom att observera, iaktta, tolka barns kroppsspråk, filma och fotografera.

De minsta barnen tar in helheten först i en ny miljö. En sammanhängande färgskala underlättar för barn att ta in miljön. Det är också viktigt med vältilltagen yta, små barn jobbar alltid tillsammans i grupp om 2–4 st. Vår roll som vuxna är att vara en trygghetsfaktor, men vi ska

helst inte lägga oss i. Barn vill ha mycket bekräftelse och återkoppling, både inför något nytt och när de klarat av något! Kan räcka med en huvudnickning. Det behövs också en yta där möjlighet ges till barnen att ta en paus.

Ida jämförde vuxet barnperspektiv och barnperspektiv. Det blir väldigt tydligt när vi tittar på en bild av en befintlig barnmiljö med vuxet barnperspektiv där vi ser en rutschkana i blå/röd plast där vuxnas tanke är att barnen ska åka på stjärten nerför, men barnperspektivet är ett annat. På nästa bild befinner sig barn i miljön och står då längst ner på rutschkanan på väg att gå uppför! Här måste vuxna sitta och vakta så att barnen inte åker på varann och så att kanan används ur ”vuxet barnperspektiv”. I utställningen har man anpassat ytan och gjort en bred gång där två barn kan krypa samtidigt uppför och underlaget är greppvänligt!

Slutligen talade **Lena Lundgren**, bibliotekarie och tidigare utvecklingsledare på Regionbibliotek Stockholm om ”Barnperspektivet – vems perspektiv är det? Nu? I framtiden?” Lena började med att berätta om Valfrid Palmgren (1877–1967), språkvetare och pedagog som 1905 som tog initiativ till Sveriges första barnbibliotek, Stockholms stads barn- och ungdomsbibliotek. Vilken barnsyn har vi idag? Ser vi barn som ett tomt kärl som vuxna ska fylla, oskyldiga och i behov av stöd, som ”natur”, allt finns redan nedlagt i barnet och de vuxna ska ”vattna fröet” eller som kompetenta och starka och med egen drift att ”kunskapa” i samspel med omgivning?

Barn klarar mycket men har inte vuxnas erfarenheter. Valfrid Palmgren menade att barnen ska få det bästa! Biblioteket som drevs ideellt hade de bästa möblerna och utsmyckningen och Valfrid valde med omsorg sina medarbetare.

Även Lena Lundgren diskuterade skillnaden mellan ”Barnperspektivet”, dvs vuxnas tolkningar av barns behov och önskningar av och ”Barnets perspektiv”, dvs barnets egna uttryckta åsikter och önskemål.

När det gäller barnperspektiv i biblioteksverksamheten måste man se till både rummet (t ex rörelsebehov och fysiska begränsningar) och medierna (förståelse, läsförmåga, anpassade medier så som t ex Äppelhyllan). Vi måste ta oss tid att verkligen efterfråga och dokumentera barns och ungas åsikter, t ex genom daglig dialog, frågeinsamlingar, fokusgrupper/referensgrupper, verkstäder/modeller och uppsatser där observation kan användas som metod.

Heerhugowaard är ett bibliotek i Holland som arbetat mycket med dessa frågor, men Svensk biblioteksförning gav tidigt ut skriften ”På barns och ungdomars villkor” som sammanfattar målinriktningen i Sverige. Lena Lundgren poängterade också att hela personalen måste omfatta ett barnperspektiv och att prioriteringar av barn och unga på papperet också måste få konsekvenser i praktiken!

Reflekterande arbetssätt och handledning

Projektets kärna har dels varit de nyss nämnda länsövergripande inspirationsträffarna med olika teman (i samband med dessa träffar gavs alltid möjligheter till interna diskussioner och erfarenhetsutbyten), dels kontinuerliga lokala handledningsträffar vilket har gjort att arbetsgrupperna fått bra med tid till reflektion, diskussion och planering.

Utvärderingen visar att arbetssättet varit mycket lyckat, deltagarna känner att det varit utvecklande att träffas över kommungränserna (vilket annars inte händer så ofta), den egna

lärprocessen har utvecklats, mångfalden har fött många nya tankar och man har givits möjlighet till kompetenshöjning.

Frågor som man återvänt till under projektets gång:

- Har vi gjort något nytt?
- När vi nått nya grupper av barn/unga?
- Har vi hittat nya samarbetspartners i kommunen?
- Har vi själva utvecklats som läsfrämjare?
- Vilka hinder har vi stött på?
- Vad är den största behållningen av Läsrätts-arbetet?
- Önskemål inför kommande inspirationsdagar?

Handledning lokalt har varit en bra ”anledning” och möjlighet för arbetsgrupperna att avsätta tid för projektet och dokumentera, reflektera, visionera och planera. Projektledaren har sett över hur de lokala projekten fortlöper, skrivit lägesrapporter och gjort uppföljningar, vilken arbetstidsomfattning projektet innebär, hur kommunikation fungerar dels internt dels externt, problem man stött på och eventuella lösningar, metodutvecklingar, samarbeten m m. Projektledaren har även funnits på plats vid en hel del aktiviteter med deltagande grupper för att följa arbetet och dokumentera (fotografera).

Lokala utvecklingsprojekt

Förutom gemensamma inspirationsträffar har varje arbetsgrupp arbetat med lokala utvecklingsprojekt, bestämda utifrån lokala behov och förutsättningar. Målgrupperna har varierat, liksom metoderna, men projektet Läsrätt! och den handledning, feedback och ekonomiskt stöd man har fått därifrån har gett både stadga och inspiration till det lokala arbetet. Varje arbetsgrupp har kunnat rekvirera 10 000 kronor/år som extra medel i projektet, och denna relativt blygsamma summa har räckt till stordåd i många fall!

Sollefteå:

Kanonböcker för de minsta (1–3-åringar)

Vårt mål var att nå de allra yngsta, och låta dem välja sina favoritböcker.

Projektet *Kanonböcker för de minsta* syftade till att uppmuntra föräldrar till högläsning av barnböcker, även för de allra yngsta. Vi ville öka förståelsen för vikten av att börja läsa *tidigt* för sina barn. Vi ville också hjälpa både barn och föräldrar att utveckla sin läslust och berättarglädje, vilket samtidigt bidrar till att stimulera barnens språkutveckling.

Bakgrund, upplägg och genomförande

Projektet växte fram i samarbete mellan förskolornas läslustombud och barnbibliotekarien. Läslustombuden (som fungerar som läsinspiratörer på förskolorna) ville uppmuntra föräldrarna att börja läsa för sina barn redan när de är riktigt små.

Under 2010–2011 erbjöds föräldrar på samtliga förskolor runt om i Sollefteå kommun att delta i projektet *Kanonböcker för de minsta*. En arbetsgrupp bildades, bestående av två bibliotekarier och en förskollärare. De olika personerna i arbetsgruppen deltog vid föräldramöten på förskolorna ute i kommunen för att informera om detta projekt som ett lustfyllt erbjudande till föräldrar och barn. Vid varje förskola utsågs en ansvarig pedagog, som i sin tur förankrade projektet hos övrig personal.

Föräldrarna erbjöds att låna 20 småbarnsböcker, utvalda av läslustombuden och bibliotekets barnbibliotekarie. Böckerna delades upp i fyra lådor, numrerade 1–4, med fem böcker i varje. Man fick låna varje låda i högst två veckor.

Föräldrarna uppmuntrades att vara uppmärksamma på den respons barnet gav varje enskild bok, genom att till exempel se vilka böcker barnet ville höra flera gånger och hur koncentrerat barnet var under läsningen. När föräldrar och barn hade läst färdigt skulle böckerna betygsättas utifrån barnets respons på en skala mellan 1 och 5. Barnens intresse kunde mätas

bland annat genom att de ville höra boken om och om igen, eller om de helt enkelt gick därifrån och gjorde något annat. För de föräldrar som ville, fanns också möjlighet att fylla i en mer detaljerad utvärdering, där de kunde betygssätta även text, bild, genusperspektiv och om boken skapade läsglädje.

När alla som önskat delta i Kanonboksprojektet var klara, blev de inbjudna till en teaterföreställning, *Bäbis rädd*, vid varje förskola. Föreställningen framfördes av dramapedagogen Sara-Kajsa Lundgren, som inspirerats av Ann Forslinds böcker om Bäbis.

Då alla ifyllda formulär lämnats in av föräldrarna räknades de olika böckernas poängsummor samman, och på så sätt fick vi fram en graderad lista över alla 20 böcker som använts i projektet. De allra populäraste böckerna gav oss en tio-i-topp-lista på böcker valda av 1–3-åringar i Sollefteå kommun. Utifrån denna utformades sedan affischen och broschyren *Kanonböcker för de minsta*, som alltså är de deltagande barnens lästips till alla barn och vuxna som tycker om att läsa en god bok tillsammans.

Broschyren och affischen har spridits till alla BVC, bibliotek och förskolor i Västernorrland, men även utanför länsgränsen. Vid förskolorna i Sollefteå kommun kommer broschyren att användas vid utvecklingssamtal, då man berättar kort om projektet och biblioteket och samtidigt uppmuntrar föräldrar att tidigt börja läsa för och med sina barn. Genom detta projekt kommer dessutom alla förskolor i kommunen att få specialgjorda bokkassar innehållande de 10 Kanonböckerna.

Framgångar

Att vi kunnat erbjuda alla 1–3-åringar och deras föräldrar vid Sollefteå kommuns förskolor att delta.

Bokdramatiseringen av ”Bäbis rädd” med en professionell dramapedagog.

Broschyren med tio-i-topp-listan blev ett synbart resultat och är ett bra hjälpmedel att stödja sig på och dela med sig av.

Nu finns inspiration att göra en fortsättning i form av Bokjury för 1–3 åringar.

Fallgropar

Allt tog mycket längre tid än vi till en början trodde.

Ett mer grundläggande förarbete tillsammans med ansvariga pedagoger, och kanske en inspirationsdag, skulle ha förankrat projektet bättre.

Svårigheter att nå invandrarföräldrar. Vi förstod inte hur mycket extra insatser det skulle kräva.

Härnösand:

LesArt-metoder och *Legenden om Sally Jones*

Målet var att få prova en modell att utifrån drama/musik/skrivarworkshop/bild genomföra ett fördjupningsarbete med olika målgrupper, med inspiration från LesArt i Berlin, www.lesart.org, som barnbibliotekspersonalen besökt några år tidigare, men vars idéer man ännu inte riktigt hunnit omsätta i praktiken. Barn- och ungdomsavdelningen i Härnösand har en dramapedagog (50 %) och en musikhandledare/berättare (60 %) fast anställda, vilka genomförde detta projekt tillsammans med barnbibliotekarien och en bildpedagog från kulturskolan. Man riktade sig i första hand till åk 5 och erbjöd tre tillfällen á 90 minuter. Man valde att jobba med Jakob Wegelius Augustprisvinnande *Legenden om Sally Jones* (2008) – en innehållsrik bildberättelse som man upplevde hade svårt att hitta sin rätta målgrupp.

<p>Drama</p> 	<p>Dramapasset började med en upplevelse-baserad högläsning med ljudillustrationer och dramatisering av första kapitlet. Vilket övergick till dramaövningar kopplade till innehållet i boken.</p>	<p>Musik och rytmik</p> 	<p>Workshop med musik, rytmik och eget skrivande. Musiken utgick från stavelser, puls och rytm. Utifrån ord i boken skrevs meningar. Resultatet blev "rappar" som framfördes i slutet av passet.</p>
<p>Skrivarworkshop</p> 	<p>Skrivarworkshopen byggde på att skriva vykort (med bilder ur boken). Resultatet blev en utställning i sambiblioteket.</p>	<p>Bildteknik</p> 	<p>Bildworkshop med bildpedagog från kulturskolan. Alla gjorde en egen bild utifrån bildtekniken i boken, som blev till en "knapp" att sätta fast i t ex en väska.</p>

Upplägg och genomförande

Besök 1 Drama 90 minuter

Dramaupplevelse av första kapitlet i boken. Gruppen var åskådare och bibliotekspersonalen agerade. Uppvärmning med dramalekar/övningar, övergick sedan till grupparbeten att dramatisera scener ur boken och redovisa i hel grupp.

Kommentar: Övningar och arbetet med drama fungerade i stort sett bra, lite svårt med koncentration och att vara överens om hur man skulle gestalta bilderna. Bra med en vuxen som stöd till varje grupp.

Besök 2 Musik och skriverworkshop 90 minuter

En gemensam samling skapade en bra start för kreativiteten.

I två olika grupper arbetade man sedan med musik/vykort. I musiken var uppgiften att skriva fyra rader med minst 5/max 15 stavelser med ord ur boken. Resultatet blev rappar som framfördes för hela gruppen. I skriverworkshopen fick man i små grupper om två eller tre ett vykort med bild ur boken. Uppgiften var att skriva en vykortshälsning från en given adressat till en given mottagare. ”Rappar” och vykort visades sedan som utställning på bibliotekets barn- och ungdomssida.

Besök 3 Bildverkstad 90 minuter

Här skulle alla få prova på den bildteknik som Jakob Wegelius använt sig av. Bildpedagogen visade först de olika stegen, sedan fick alla välja ut en bild ur boken och skapade utifrån instruktionerna en bild på runt papper som sedan lades i en ”knappmaskin” och alla fick med sig sin knapp efter workshopen.

Kommentar: Det var bra att ha ett långt pass till en aktivitet, det hann aldrig uppstå stress.

Framgångar

Lyckat och stimulerande att prova på detta fördjupningsarbete och det är en styrka att vi har olika kompetenser inom arbetslaget. Att göra reklam för boken ”Legenden om Sally Jones” fungerade bra, dock har inte utlåningen av den ökat men trots allt har 155 barn o ungdomar läst den under projektet.

Att anlita externa kompetenser så som bildpedagog kan verkligen rekommenderas.

Fallgropar

Samma projekt var även tänkt i större skala med lärare och elever vid gymnasiet men en verksamhetsförändring gjorde att lärare plötsligt inte fanns kvar vilket gjorde det omöjligt att genomföra projektet.

Utvärdering: Ett 50 tal elever i åk 5 deltog i en frivillig utvärdering.

63 % kände till boken innan men blev ändå nyfikna på att läsa den.

72 % skulle gärna kunna tänka sig att arbeta med någon annan bok på liknande sätt.

61 % har förstått och tänkt på boken på ett annat sätt genom arbetet med drama, musik, textskrivning och bild.

48 % svarade ja på frågan om man kan leva sig in i en huvudperson som är en gorilla

88 % förstod texten och tyckte inte att språket var för svårt.

75 % har lärt sig någonting nytt.

Några spontana kommentarer om det: hur man tecknar på annat sätt, lärt om olika instrument, att gorillor är lättlärd, att man kan göra så mycket med en enda bok, skulle vilja arbeta likadant med favoritboken ”Vargbröder”.

Metodutveckling

”Att få utveckla en tanke och idé om fördjupningsmodell utifrån litteratur har varit mycket positivt. Att arbeta med olika kompetenser har varit en tillgång och styrka. Ett upplägg med tre tillfällen och bra med tid visade sig bli en bra metod. Detta har fungerat bra i stor grupp men är även en modell för mindre grupp med t ex nyanlända ungdomar.”

Man provade samma koncept med särskolan åk 9/10 och Kristinaskolan (skola för döva och hörselskadade) åk 7/8. Ingenting behövde ändras. På Kristinaskolan blev inspirationen så stor att allt resulterade i en dramatisering/teater utifrån boken med egna tillverkade kulisser. I utvärderingen av detta visade det sig att det har ökat läslusten markant, ökat upplevelsen för eleverna att komma till biblioteket och uppleva lärandet på ett för dem nytt sätt.

Sally Jones på Kristinaskolan

”Målet var att locka till läsning, lyfta elever, reflektera över känslor, plocka ut bitar och iscensätta.

Till ”Legenden om Sally Jones” gjorde vi ordlistor, innehållsfrågor, reflektionsfrågor och ”Läsa mellan raderna-frågor”

Att byta miljö och få komma till biblioteket gav oss alla ny inspiration. Åter på skolan pratade vi om alla tre besök med drama, musik/rytm, skrivande och bild, där vi fick mycket ny fart för fortsatt arbete i skolan. Eleverna fick välja ut scener ur boken och sedan gestalta dem. Vi har även använt oss av materialet ”Skriv om och om igen” av Ylva Karlsson som vi pedagoger själva fick uppleva vid en inspirationsträff.

En teckenspråksöversättare gjorde några kapitel.

Arbetsmodellen har påverkat våra elever, de har blivit mera engagerade i sitt lärande och har ”Legenden om Sally Jones” att tacka för det!

Vårt arbetssätt med ”Legenden om Sally Jones” gick ut på att eleverna skulle tänka sig in i de olika karaktärerna. Genom samarbete mellan bildlärare och dramalärare på skolan och oss klasslärare uppstod en teater om ”Legenden om Sally Jones”. Det blev elevernas teater, de fick bestämma och planerade mycket själva. Elever med invandrarbakgrund hittade sina roller och språket via bilden. Det var ett bra arbetssätt där vi lyfte fram båda språken.

Vid skolavslutningen i juni berättade vi om Läsrätts-projektet för föräldrarna och om boken ”Legenden om Sally Jones”, alla känslor den handlar om och om alla besöken på biblioteket. Och slutligen om hur fantastisk föreställningen blev. Med allt engagemang att bygga och få ihop scener och dekor, allt arbete i att skriva om scener för att sedan kunna läsas upp både på teckenspråk och svenska för att sedan visas ”in action” på scenen. Mamman till huvudrollsinnehavaren var helt överväldigad hur mycket detta har lyft hennes barn.

Samarbetet med biblioteket har varit betydelsefullt och en stor inspirationskälla, som lett till otrolig utveckling för elevernas läslust och engagemang. Några elever har fått rutin på att gå till biblioteket på fritiden tack vare projektet.”

Kristina Kvist och Solweig Dehlin, pedagoger vid Kristinaskolan

Framgångar

Eftersom fördjupningsarbetet utifrån litteratur ökade genom detta arbetssätt så vågade vi oss på att ta oss an en ny bok och denna gång blev det en tjock bok på 500 sidor (*Cirkeln*). Och våra elever backade inte utan blev ivrigt intresserade av att läsa.

Att nå nya grupper via Nyponböcker

Målet var att nå nya grupper, att få invandrarungdomar att komma till biblioteket och att presentera lättlästa böcker från Nyponförlaget för dem.

Syftet var att Sv2-elever på högstadiet och gymnasiet skulle få kännedom om att det finns lättlästa böcker för deras åldersgrupp (ungdomar) och att få dem intresserade av böckerna. Vi strävade efter att varva böcker med flicka respektive pojke i huvudrollen.

Upplägg och metoder, tre besök vid biblioteket

Besök 1

Efter att alla den handlade bekanta oss Högläsning förtydliga och När Lukas, på fest gjorde

På väg till dig av Tomas Dömstedt

tittat på bokens omslag och funderat över vad de trodde att om så gjorde vi några inledande dramaövningar för att med varandra, utan att behöva använda många ord. långsamt och tydligt varvades med dramaövningar för att ge eleverna tillfälle att reflektera över innehållet. huvudpersonen i boken, skulle göra sig i ordning för att gå vi en spegelövning 2 och 2, där en av eleverna fick tänka sig in i att vara Lukas som kammar sig och den andra fick vara hans spegel.

När han skulle pumpa upp däcket på sin cykel bröt vi för att eleverna tillsammans (under skratt och glam) fick föreställa en cykel med punktering. I boken tar Lukas vägen genom skogen och ser ett hotande gäng dyka upp. Vi stannade uppläsningen och pratade om vad ett "val" och att "välja" innebär. Vi frågade eleverna vad de skulle göra om de varit i Lukas ställe. Flera sa att de skulle vända om och springa. "Det var alldeles för farligt att stanna kvar". Flickorna sa att de överhuvudtaget inte skulle välja vägen genom skogen. Den kaxigaste pojken i gruppen sa att han skulle gå rakt mot gänget!

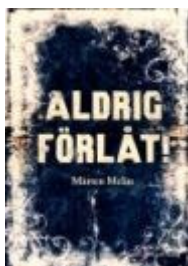
När Lukas i boken ramlade, stannade vi upp igen och eleverna fick göra en stillbild av hur det såg ut när han låg på marken med gänget stående över sig. Därefter fick de i två grupper diskutera en tänkbar fortsättning på scenen/stillbilden de nyss gjort, dramatisera den och visa upp för varandra. Sedan läste vi klart boken.

Vi bad eleverna att till nästa gång tänka ut en situation där de (eller någon annan) haft negativa förväntningar men likt Lukas i boken blivit positivt överraskade.

Kommentar: Upplägget fungerade väldigt bra. Eleverna tyckte om boken och var mycket nöjda med att högläsningen var långsam så att alla hann med och förstod. Dramainslagen fungerade också som vi hoppats – att förtydliga texten och att bearbeta innehållet fysiskt genom gestaltning. Eleverna var mycket positiva och engagerade, även om några var blyga. Det var också lärorikt för oss själva. T ex hade vi förberett lappar med miljöer som eleverna skulle gestalta, men det blev svårt eftersom de inte kände till begreppen! När vi bytte ut orden mot handlingar kunde de lättare förstå och agera t.ex. "spela fotboll" i stället för "fotbollsplan". Diskussionspunkterna fungerade jättebra och det var spännande med gruppuppgiften, att se vad den andra gruppen hade gjort.

Besök 2

Liknande diskussioner. vad kan det föremål med som andra rum och vi tänkas se ut.

Aldrig förlåt av Märten Melin

upplägg som vid första besöket, att varva högläsning med De fick associera till titeln: Vad betyder "aldrig förlåt" och syfta på? Vi gjorde en dramaövning där de fick föreställa sina kroppar och sedan i två grupper gestalta varsitt rum, gruppen fick gissa. I boken går huvudpersonen runt i olika ritade upp en skiss på ett blädderblock över hur huset kunde

Högläsning och endast paus när de inte förstod. Sedan fick de i två grupper välja ut ett starkt ögonblick i boken och gestalta det.

Kommentar: Eleverna tyckte först att boken var konstig men de blev mer och mer intresserade av varför huvudpersonen betedde sig som hon gjorde och slutligen fick de en aha-upplevelse när de förstod bokens ”gåta”.

Besök 3 *Talang*

Denna gång bokens tema. trummor. och för samtal och när de läsningen och hade ett. Boken

av **Dee Phillips**

valde vi att jobba med musik eftersom det anknöt till Efter en inledande namnramsa spelade vi olika rytmer på Därefter högläsning med paus när ord behövde förtydligas om handlingen. Huvudpersonen i boken spelade i ett band skulle hitta på ett namn åt sin grupp, stannade vi upp eleverna fick tänka sig in i vad deras band skulle heta om de slutade med att huvudpersonen ensam, utan sitt band och sina kompisar blir erbjuden att spela in en cd, och han vet inte hur han ska han göra. Ska han välja att göra egen karriär eller strunta i inspelningen och välja sina kompisar? I mindre grupper dramatiserade vi detta dilemma och alla fick föreslå ett slut. Alla grupper valde kamraterna före att göra egen musikkarriär.

Kommentar: Även denna gång blev boken mycket positivt mottagen, och eleverna uppskattade musikinslagen. Detta var den sista gången och både vi och eleverna beklagade att vi inte hade möjlighet att fortsätta våra träffar.

Gymnasiets introduktionsprogram

Ett projekt planerades utifrån *Legenden om Sally Jones* där man involverade både svensklärare och historielärare. All planering var långt framskriden när verksamhetsförändringar gjorde att involverade pedagoger helt plötsligt inte fanns kvar vilket gjorde det omöjligt att genomföra detta! Man tänkte om och efter många funderingar blev det så till slut ett litteraturprojekt utifrån:

Ankomsten av Shaun Tan

– ett litteraturför djupningsarbete genom analyserande, associerande, diskuterande av bilder och dess innehåll, detaljer, tiden...

För att locka nyanlända ungdomar till biblioteket kontaktade man våren 2012 gymnasiets lärare vid introduktionsprogrammet och presenterade boken *Ankomsten*, idé och metod. Valet av just denna bok var för att den är spännande, välgjorda bilder, ingen text, människor reser, det finns mycket att upptäcka för diskussioner och att den inte har någon färdig berättelse.

Upplägg och genomförande

Eleverna delades in i två grupper. Grupp 1 kunde lite mera svenska och grupp 2 var mer nybörjare. Man började med att planera för 5 träffar á 50 minuter med ca 10 bilder /träff. I förberedelserna för träffarna läste bibliotekarien Alma-prisets läsnyckel till *Ankomsten*, artikelsökte och besökte Mediaarkivet för att få veta lite mer om författaren Shaun Tan. Som metod användes dator som bildordbok för att förtydliga innehåll och ord.

Frågeställningar till bilderna i boken formulerades, för att användas som diskussionsunderlag, vilket var extra bra i grupp 2 som inte kunde lika mycket svenska. Efter varje pass

fördes noggranna anteckningar om vad som kom upp och diskuterades för att kunna få en ”röd tråd” och återkopplingar genom alla träffar.

Träff 1

I april var det så dags för första träffen där boken introducerades med bild 1–10 som utgångspunkt. Man tittade först på framsidan och diskuterade vad den föreställde och vilket årtionde det kunde vara. Det blev diskussioner kring föremål och vad de heter på svenska. I grupp 1 blev det mer diskussion kring abstrakta frågor, in- och utzoomning, grodperspektiv och dess motsats fågelperspektiv. Om origami, typer av väskor, biljetter, båtar, Titanic, familj, diskussion kring föremålen och synonymer. Om händer; kvinnans hand, mannens hand, flickans hand i olika positioner och hur man kan gissa vems hand det rör sig om. Om fortskaffningsmedel och hur de drivs. Uttryck i människornas ansikten. Vems är svansen? Drake? Dinosaurie? Kan den symbolisera något? Var skulle staden kunna ligga?

Träff 2

Bild 11–20 som utgångspunkt och lite repetition från träff 1. Om in- och utzoomning och vad det ger för effekt, om hur fartyg byggdes med plåt och nitar. Om olika molntyper och benämningar rörande vind. Om alla moln som uttrycker restid. Om de underliga fåglarna som uttrycker något främmande och okänt och har de kanske rest långt? Om hamninloppet och de två statyerna som hälsar med vänster hand som någon i grupp 1 lade märke till. Varför? Deras olika dräkter. En symbol för en främling som tas emot? Alla sjömärken som uttryck för det främmande och okända. Tjänstemännens ovanliga kläder också främmande.

Träff 3

Med bild 31–39 som utgångspunkt diskuterades ankomsthallen – vad den såg ut som, någon sa kyrka p.g.a. bänkarna, eller vänthall typ Stockholms central. Man upptäckte att huvudpersonen undersöktes av flera personer, små detaljer i händer och armar och ibland ansikten avslöjade detta. Likaså vid utfärdandet av dokument var många personer inblandade vilket avslöjades av händer och armar. I den stora panoramabilden trodde deltagarna i grupp 1 att det var en planet med en mindre planet kretsande runt. Grupp 2 kom fram till att det var luftballongen som transporterade huvudpersonen. Det tog ett tag att läsa av fåglarnas beteende som först pickade, tittade upp och började springa då transporten skulle landa. Några såg det som att transporten redan stod på marken då man ser en liten bit av den och några andra fåglar med längre hals sprang ditåt. Vid närmare eftertanke var det samma fåglar som sprang bort med sina svansar – inte halsar – riktade mot den inte landade men landande transporten. Den gamla bilen typ 30-tal utgör en kontrast till den fantasifulla skapelse som står bakom. Utzoomning då han sitter i transporten, eller är det kameran som är stilla då huvudpersonen flyger bort?

Träff 4

Alla konstaterade att det hela tiden dyker upp företeelser som är märkliga. Djur (som ofta är i behållare om det är husdjur), tecken, kartor, annorlunda sätt att mäta tid, musikinstrument, rummet fyllt av konstiga apparater m m. När han öppnar väskan förstod gruppen att det han såg var i sitt inre och inte i väskan. Återigen utzoomning.

Träff 5

Utifrån bild 40–50 diskuterades olika klädesplagg. Om vad vi känner igen på bilden med akvedukten eller vad det är: ser ut som en kaj med indiantält. Pratade om olika sätt att bo på. Många saker känner man igen eller kan associera kring även om de är okända för oss. De flygande skeppen påminner t ex om segelbåtar. Kvinnan visar mannen hur man köper biljett.

Vi diskuterade olika alfabet då vi studerade bilden med det som liknar reklam på husfasader. Tecknen påminner om ryska, kinesiska och andra språk.

Framgångar

Alla upptäckte detaljer och började diskutera med varandra.
Utvecklat en välfungerande modell för mindre grupp med nyanlända ungdomar.
Gruppen nyanlända har hittat biblioteket.
Lärorikt att ha fått utveckla samtalet och fördjupningsarbetet mera långsiktigt.

Fallgropar

Meningen var att man även på gymnasiet skulle arbeta utifrån Legenden om Sally Jones, allt var redan planerat tillsammans med bl a historielärare. Men efter planeringen skedde verksamhetsförändringar och plötsligt fanns inte läraren kvar vilket gjorde det omöjligt att genomföra just det projektet!

Barn i världen

I Härnösands kommun finns två integrerade filialer som har gott samarbete med skolan. Den ena filialen gjorde ett temaövergripande arbete i åk 6 med kompendiet "Biblioteks-detektiverna" som utgångspunkt och processmodell för att söka/hitta information. Även skönlitterära berättelser lästes utifrån det valda temat om barn i världen och redovisades med bild och berättelser inför hela klassen i biblioteket. Planer finns att påbörja "Barn i världen" från åk 4.

Den andra filialen valde att samarbeta med åk 5 som vid tillfället arbetade med länder i världen, vilket passade bra för projektets inriktning. Alla fick frågor att fundera kring när de läste. Vid redovisningen berättade de om en hemsk/fin händelse i boken, och om skillnader/likheter vid jämförelser av huvudpersonens hemland och Sverige.

Upplägg och genomförande

"Först samlades klassen för att jag skulle berätta om vad projektet innebar och vilka andra kommuner som var med. Eftersom projektet utgick från Barnkonventionen så berättade jag även lite om den och att det tyvärr inte ser ut så på alla ställen i världen.

Presentation av utvalda böcker. Därefter fick alla barn välja en bok var, som de skulle läsa under en tid framåt. Samtidigt delades det ut ett papper med saker att fundera på under tiden de läste, t ex vilka skillnader och likheter som de såg på sitt eget land och på huvudpersonens land. Man skulle också efter avslutad läsning skriva ett brev till en valfri karaktär i boken som de hade läst.

En del elever läste hemma, medan en del läste boken som bänkbok. Varje gång (en gång/vecka) då de besökte biblioteket, kollade jag med några elever hur det gick med bokläsningen. Även läraren kollade av det!

Ca 2½ månad senare var det tänkt att vi skulle samlas och redovisa, berätta lite om boken och prata om saker som de hade berörts av och uppmärksammat som skillnader och likheter.

Projektet drog tyvärr ut på tiden och olika förhinder gjorde att redovisningen inte hanns med förrän efter sommarlovet, vilket fick vissa konsekvenser, bl a hade några hunnit glömma vad boken handlade om. Det som glädde mig var att det var läraren och klassen själva som ändå önskade redovisa så gott de kunde.

Vi fick alltså ändå till en liten redovisning i form av att fyra elever presenterade de böcker som de hade läst. Gemensamt för dessa elever var att de på något sätt hade berörts av huvudpersonerna och deras liv. Efter redovisningen blev det diskussioner och många frågor om hur och varför barnen hade det på ett visst sätt. Även om det inte gick som jag hade tänkt mig från början, så blev det ändå okej.

Vad jag har lärt mig av detta: Läsastigheten varierade stort – en del elever läste ut boken på två veckor, medan andra inte hade läst ut boken när det var dags för redovisning (trots ”påtryckning” från lärare och mig). Eftersom jag var ny på jobbet kände jag inte till elevernas läsastigheter. Projektet var roligt, lärorikt och tidskrävande!

Helene Lundgren, bibliotekarie vid filialen i Ramvik

Fallgropar

Man bör vara beredd på att en del elever vill byta böcker, då boken inte passar elevens smak eller mognad och då hinner dessa elever inte med i projektet.

Bestäm ett datum i förväg när redovisning ska ske, annars är det lätt att det inte blir av – även om alla inte har läst klart böckerna!

Urval av böcker

Böckerna handlade om barn i andra länder, t ex Colombia, Ryssland, Afghanistan och Bosnien. I en del av böckerna hade författarna också träffat huvudpersonerna i verkligheten, vilket jag tror stärkte elevernas intresse för projektet. Flera av huvudpersonerna var också i elevernas ålder, vilket jag hade försökt se till i urvalet av böcker.

Böcker som eleverna fick välja var:

Vänner – Kazumi Yumoko

För alltid vi två så det så – Guus Kuijer

I orkanens spår – Terry Trueman

Vid dödens sjö – Matt Whyman

Rätt att döda – Matt Whyman

Alex Dogboy – Monica Zak

Pumans dotter – Monica Zak

Ismael – Mathis Mathisen

Le, Smilla – Torben Poulsen

Koltrastslätten – Torben Poulsen

Den osynliga flickan – Deborah Ellis

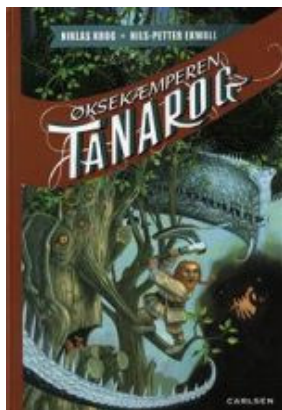
Vägen till himlen – Deborah Ellis

Anja, tiggarbarn i Moskva – Mecka Lind

Eldens hemlighet – Henning Mankell

Timrå:

Tanarog och Den dansande djävulen

Målet var först och främst att få stärka kontakten och samarbetet med två skolor som inte har möjlighet att ta sig till biblioteket och att få arbeta med en bok under en längre tid. Valet av bok och genre var väl genomtänkt av bibliotekarien. Fantasygenren är tacksam, ofta med fantasifulla miljöer som får igång kreativiteten. Viktigt var också att den skulle passa både flickor och pojkar och vara lagom nivå för åldern 8–13 år, åk 2–6 deltog.

Upplägg och genomförande

Högläsning varvades med tyst läsning och diskussioner om olika händelser i boken som blev till ytterligare diskussioner inom olika ämnen. Bibliotekarien besökte klassen ett antal gånger för bl a boksamtal där diskussioner flödade och olika åsikter kom fram. Miljöer i boken valdes gemensamt ut och samtliga elever deltog med stort intresse och bidrog med idéer till utformning av modeller av dessa miljöer. Resultatet blev två inspirerande utställningar i bibliotekets konsthörna som uppmärksammades av dagspress!

Utvärderingen visade att både lärare och elever tyckte boken var bra, spännande och många frågor togs upp, det fanns mycket att prata och fundera kring. Alla visade ett stort engagemang och var mycket nöjda med slutresultatet. Vernissagen var en rolig tillställning! Eleverna var positiva och intresserade och de som hade arbetat med *Den dansande djävulen* blev extra glada över att få fortsättningen av Martin Widmarks trilogi, vilket skulle bli en högläsning! Läsprojektet har bidragit till ett ökat intresse för läsning i klasserna. Det har definitivt ökat intresset för fantasyböcker och stärkt samarbetet mellan bibliotek och skola, något som är viktigt i Timrå kommun där många skolor saknar skolbibliotek.

Framgångar

Stärkt samarbete mellan bibliotek och skola i Timrå kommun som saknar skolbibliotek. Positiv respons från elever och lärare som har tyckt att det har varit roligt, lärorikt och spännande att dessutom få vara delaktig i en utställning som visats offentligt och även i pressen. Många tyckte att ”det blev på riktigt”! Och föräldrar tillsammans med deras barn har lockats till biblioteket tack vare utställningen.

Fallgropar

Pga avstånd och att det inte finns utrymme i ekonomi för transporter finns det risk för att skolorna tappar kontakten med biblioteket igen efter projektidens slut.

Gruvan i *Den dansande djävulen*

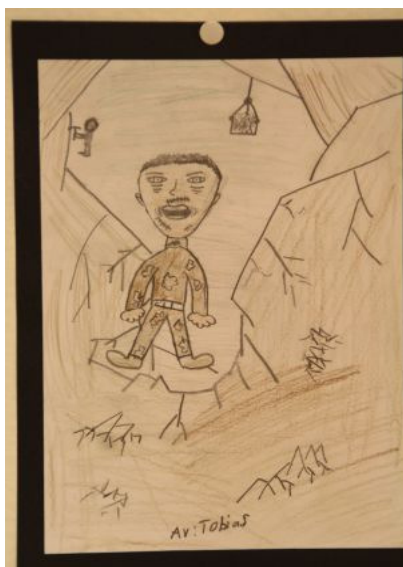

Kyrkan i *Den dansande djävulen*

När kreativiteten fick flöda...

Geologerna i *Den dansande djävulen*

Tyko Blom
i
Den dansande djävulen

Illustration till Rävén och storken

Lyssna skapa med förskolebarn och förskolepedagoger

Illustration till Lejonet och musen

Målet var att nå 3–5-åringar och stärka samarbetet mellan biblioteket och förskola och att i förlängningen få barnen och deras föräldrar att upptäcka biblioteket. Syftet var att barnen skulle få komma till biblioteket och uppleva en sagostund där de själva skulle få möjlighet att använda fantasi genom att skapa och uttrycka sig.

Förberedelser

Projekt pengar behövdes för att köpa in det material som använts: papper, penslar, vattenfärger, vattenmuggar, plastförkläden, vaxduk och kriter. Bibliotekarien fick kontakt med en mycket intresserad förskolelärare på Mariedals förskola som blev kontaktperson. Hon organiserade upp barngrupperna i lämpliga storlekar och åldrar.

Att hitta lämpliga berättelser tog en del tid. Barnen skulle komma i grupper, 3–4-åringar för sig och 5-åringar för sig. Berättelserna skulle passa till barnens ålder. De fick inte vara för långa och de skulle hinna måla också. Bibliotekarien valde ut berättelserna med stor omsorg, försökte hitta dem som var lite annorlunda och som de kanske inte hört. Speciellt sagosamlingar var användbara. En låda med rekvisita med anknytning till berättelsen användes som förstärkning under berättandet. Eftersom barnen inte skulle få se bokens framsida eller bilderna i boken så användes en särskild pärm där kopior på berättelsen sattes in, vilka också sattes upp på skärmväggen bredvid bilderna.

Lämplig möblering på barnavdelningen så att vi kunde få plats med allt gjordes. Man använde en särskild sagematta att sitta på under berättandet, och det ställdes även fram extra bord att sitta vid för barnen när de skulle måla samt en skärmvägg för bilderna.

Upplägg och genomförande

Alla träffarna genomfördes på samma sätt. Två förskolepedagoger kom med en mindre grupp barn till biblioteket för att höra en kortare saga, fabel eller dikt. Alla satte sig i en ring på sagemattan, bibliotekarien presenterade sig och fick höra barnens namn, hon berättade även lite om biblioteket. Lådan med tillhörande rekvisita öppnades och alla tittade vad som fanns där i, föremålet skulle ge en ledtråd till handlingen. Berättelsen lästes och barnen lyssnade noga, de fick inte se bilderna i boken. Därefter ritade eller målade de bilder inspirerade av berättelsen. Som avslutning samlades alla vid skärmväggen och tittade på alla uppsatta konstverk innan de lämnade biblioteket.

Sammanlagt tog det ca 45–60 minuter. Vid vissa träffar var det 6 barn, vid andra 3–5 barn. Aktiviteten planerades till en gång i veckan under några månader. Efter samtliga träffar ställdes alla skärmväggar fram i bibliotekets konsthörna under 2 veckor, det blev en riktig konstutställning.

De berättelser som användes var:

- *Uffe planterar* (ur sagosamlingen *Bom, bom*), för 5-åringar
- *Lejonet och musen* (fabel), för 3–4 åringar
- *Åsnan som drack upp månen* av R. Mathau, för 5-åringar
- *Dagbok från hönshuset* av Barbro Lindgren (de första sidorna i boken), för 5-åringar
- *Morris i snön* av Lotta Olsson, för 5-åringar

Framgångar

Kontinuerlig kontakt med förskolan

Utställning kopplat till böcker

Projektet kan förhoppningsvis leda till en fortsättning med högläsning och skapande i samarbete med andra förskolor i Timrå kommun

Bra att tid för planering avsattes vilket är bra inför framtiden då många metoder finns färdigplanerade för ett fortsatt arbete

Utvärdering och reflektioner

”Det har gått väldigt bra! Mycket beroende på det goda samarbetet jag har haft med en förskolelärare som var väldigt intresserad av projektet. Grundlig planering underlättade allt! Allt gick som planerat. Det har varit roligt och lärorikt. Jag har fått arbeta med något som var nytt för mig, med en ny målgrupp när det gäller projektarbete. Berättelserna var lagom långa och passade för deras åldrar. Barnen förstod vad de skulle göra och de var verkligen storproducenter av bilder, många bilder tog de med sig till förskolan. Det märktes att de tyckte det var roligt. Jag pratade med barnen medan de målade och ritade och det var intressant att höra deras resonemang kring berättelsen och bilderna. Det blev väldigt bra bilder och utställningen vi hade i bibliotekets konsthörna blev lyckad. Jag blev inbjuden att prata på förskolans föräldramöte. Pratade då om projektet och annat som har med läsning att göra och hoppas det lockade föräldrarna att komma till biblioteket. Det är svårt att veta om några av dessa föräldrar kom, men det var många som tittade på utställningen i biblioteket i konsthörnan och även när bilderna var uppsatta på skärmväggen på barnavdelning mellan träffarna.

Det blev en träff mindre än planerat, det beror på att kontaktpersonen på förskolan hade svårt att övertyga förskolelärarna på de andra avdelningarna att 3–4-åringarna kunde delta i detta. Förskolan har 4 avdelningar, på hennes egen avdelning går det mest 5-åringar och de deltog, även 5-åringar från de andra avdelningarna deltog. En grupp med 3–4-åringar kom, från kontaktpersonens egen avdelning, men sedan kunde hon inte få ihop barn till en träff till. Det var synd, jag tyckte det gick minst lika bra att ha 3–4-åringar som 5-åringar. Det här är en aktivitet som passar olika åldrar anser jag.

En mycket viktig del i projektarbetet är att hitta rätt kontaktperson som är intresserad och engagerad. Det här är absolut en aktivitet som jag kan tänka mig att fortsätta att arbeta med, grovjobbet med planeringen och materialinköp är redan gjort, så jag kan köra igång direkt när det är dags!”

Charlotte Andersson, barn- och ungdomsbibliotekarie, Timrå bibliotek

Astrid Lindgren – ett kulturarv

Tanken var detta delprojekt som vände sig till åk 1 var att eleverna skulle få stifta bekantskap med Astrid Lindgrens författarskap. De arbetade med böcker och annat material i skolan under höstterminen 2012 och skapade därefter en utställning som visades i Timrå biblioteks konsthörna under tre veckor i januari 2013. Utställningen illustrerade elevernas upplevelser av Astrid Lindgrens författarskap på olika sätt.

Bakgrunden till idén till Astrid Lindgren-läsprojektet

Anledningen till att välja Astrid Lindgren var att hon känns lite bortglömd i dagens stora flod av barnboksförfattare. – När jag var liten (1960–70-talet) så var hennes böcker kända och ”alla” visste vem hon var, menar Lotta Andersson, bibliotekarie i Timrå. Idag finns så mycket mer att välja på och risken är att hon kommer i skymundan. Jag vill att barnen som börjar skolan idag ska få veta vad enormt mycket hon har skrivit, det är en riktig bokskatt. Det tillhör allmänbildningen att känna till Astrid Lindgren och hennes böcker, anser Lotta.

Projekt syftade till att både stärka kontakten mellan biblioteket och skolan och få eleverna mer intresserade av läsning och komma till biblioteket. Det finns många barn som aldrig kommer till biblioteket på sin fritid.

Förberedelser

Bibliotekarien kontaktade tre lärare vid Böle skola i maj–juni 2012 och frågade om de var intresserade av att vara med i läsprojektet under höstterminen. De tackade ja direkt och verkade mycket intresserade. Det är tre klasser i årskurs 1. Anledningen till att välja den årskursen var att bibliotekarien aldrig tidigare arbetat i ett projekt med årskurs 1 och det kändes som en utmaning. Man ville också stärka kontakten mellan biblioteket och den skolan.

– Jag var noga när jag valde böcker. Elever som går i årskurs 1 kan inte läsa själva, några kan läsa, men inte så långa berättelser som Astrid Lindgren har skrivit. Lärarna gav mig fria händer att välja böcker, de ville ha många olika böcker att arbeta med och mest bilderböcker. De ville också ha flera likadana böcker så de kunde göra små grupparbeten i klasserna. Jag köpte in bilderböcker, kapitelböcker och tärningsspel med Astrid Lindgren-tema. Klasserna fick inte exakt samma böcker, variationen gör att de kan byta med varandra, säger Lotta.

Lärarna kontaktades igen vid höstterminens början och det bestämdes att man skulle börja med ett biblioteksbesök för eleverna med information om projektet och Astrid Lindgren i september. Därefter skulle bibliotekarien besöka klasserna två gånger i skolan, en gång i oktober och en gång i december. Utställningen planerades till i januari 2013 på biblioteket med vernissage för klasserna.

Upplägg och genomförande

Bibliotekarien började med uppstart inför projektet på Timrå bibliotek (2012-09-07). Hon berättade om Astrid Lindgrens liv, hur hon hade det som barn och hur det kom sig att hon började skriva böcker. Halva boken *Allrakäraste system* lästes högt med en tanke om att de kunde fortsätta med den i skolan sedan. Det fanns även tid att titta på bibliotekets barnavdelning och låna böcker till klasserna.

Nästa gång träffade bibliotekarien klasserna i skolan (2012-10-11 och 2012-10-12), ca 30 minuter i varje klass och pratade mer om projektet och utställningen. Hon hade boksamtal med eleverna om boken *Allrakäraste system* och delade ut böckerna som de fick genom projektet. Böckerna får klasserna behålla även efter projektets avslutande. Därefter lämnades fritt för lärarna/klasserna att bestämma på vilket sätt de skulle arbeta med böckerna, men under besöket fick de olika förslag på hur man kan arbeta.

Bibliotekarien besökte klasserna återigen i klassrummen för ytterligare samtal i december (2012-12-07) och pratade om vilka böcker de arbetat med och vad de tyckte om de olika böckerna och figurerna som Astrid Lindgren skapat.

Klasserna har under hösten läst och arbetat med böckerna på olika sätt som passat dem bäst, exempelvis högläsning, grupparbeten, diskussioner kring det lästa, boksamtal kring ett tema eller diskussion i smågrupper. De har även fått in många andra aspekter på böckerna, t ex har de studerat hur man levde förr och hur skolan såg ut då och de har även på egen hand besökt Kulturmagasinet i Sundsvall för att på museet se gamla miljöer. Barnen fick även klä ut sig i gamla tidstypiska kläder där. Lärarna har också vidgat projektet genom att visa delar från filmer av Astrid Lindgrens böcker, där barnen både hört/läst boken och sett film. Det ger ytterligare ett perspektiv.

Under besöken i skolan visade inte klasserna något som var till utställningen, de ville att det skulle bli en överraskning till vernissagen. Vernissagen hölls 2013-01-09 på Timrå bibliotek. *Sundsvalls Tidning* och *Dagbladet* var på plats under vernissagen och gjorde reportage. Det var en festlig tillställning och eleverna bjöds på chips och sockerdricka, invigningstal hölls och även Sibylle Menzel Kühne från Länsbiblioteket deltog. Eleverna var mycket stolta över sin utställning. De har genom bild, skulpturer eller text återskapat miljöer och figurer ur böckerna. Utställningen har skapats av eleverna av det material som fanns till hands i skolan. Utställningen visades i Timrå biblioteks konsthörna under 3 veckor 9–31 januari 2013.

Arbetet kommer att fortsätta nästa höst utanför projekttiden, eftersom metoden nu är inarbetad.

Utvärdering

Eleverna och lärarna har uppskattat läsprojektet väldigt mycket. Alla har varit otroligt engagerade och deltagit i lektionerna med lust, enligt lärarna. De har haft högläsning, de har gått igenom händelser i böckerna och haft diskussioner som lett till ytterligare diskussioner inom olika ämnen.

När det kommer till utformandet av utställningen så har samtliga elever deltagit med stort intresse, alla tre klasserna har bidragit med fina saker till utställningen. De har verkligen varit duktiga och engagerade. Under vernissagen uppförde de sig exemplariskt, det var lite högtidligt att åka på vernissage!

Både lärarna och jag tror att läsprojektet har bidragit till ett ökat intresse för läsning i de här klasserna. Det har också stärkt samarbetet mellan biblioteket och skolan, något som är viktigt i Timrå kommun eftersom många skolor saknar skolbibliotek.

Det var ett väldigt lyckat projekt, alla är nöjda och har tyckt det varit roligt och lärorikt. Allt har gått enligt planerna, det har varit lätt att samarbeta med lärarna, mycket beroende på deras otroliga engagemang. Intresset för Astrid Lindgren har spridit sig till fler klasser på samma skola och det har gjorts fler mindre Astrid Lindgren-projekt i andra klasser i andra årskurser. De lärarna har vänt sig till mig för att låna böcker från biblioteket för detta ändamål.

Det är bra att lärarna i årskurs 1 som varit med i detta projekt får behålla böckerna som köpts in till projektet, då finns böckerna kvar i skolan och de kan fortsätta arbeta med dem. Som exempel kan nämnas att de tjockare kapitelböckerna ska användas under årskurs 2 och 3 som högläsning. Andra klasser kan också använda sig av böckerna, de finns lätt till hands i skolan.

Jag som bibliotekarie är väldigt nöjd med hela arbetet. Det har varit mycket för mig att förbereda och planera, men det största arbetet har gjorts i skolan. Det var synd att en klass fick byta lärare mitt i projektet, men det har gått bra ändå. Jag tycker att jag lärt känna eleverna under de fyra gånger vi träffats och när de nu efteråt kommer till biblioteket så känner de mig. Utställningen har lockat många besökare till biblioteket. Det har varit roligt och givande att arbeta med detta läsprojekt.

Charlotte Andersson, barn- och ungdomsbibliotekarie, Timrå bibliotek

Lustäläsa i Söråker

Målet var dels att få utveckla strukturerade boksamtal för långsiktigt arbete i årskurs 4 och 5, dels att arbeta med läsgrupper i två nivåer, max 5 deltagare/grupp planerade utifrån genrer: ”äventyrligheter”, ”hårresning”, ”pirr och pinor” och ”förrivärlden”. Fokus genom projektet skulle ligga på samtal och reflektioner.

Syftet var att nå de barn som inte hittar lusten, som inte kommer vidare när koderna är knäckta. Vi ville starta något som blir bärande och kan bli självgående på sikt! Vi ville prova en ny metod där målet var att läsa en bok och ha boksamtal: Hur berörs vi av boken? Vilka personer finns och huvudroll vad är det? Hur är och ser miljön ut? Finns det bilder? Eftersom Söråkers bibliotek ligger i anslutning till skolan och har ett nära samarbete med dem så kändes det väldigt självklart att rikta sig dit.

Före

- Hur ska vi stödja och hjälpa de barn som inte kommer vidare, inte riktigt hittar lusten, även när koderna är knäckta.
- Stimulera till "kan och vill själv"!
- 4or och 5or
- Grupper med fokus på läsa, reflektera och samtala

Upplägg

Medvetet val av böcker som var 1:a del i en serie, utbud av böcker av samma författare på biblioteket och genrevariation.

Böckerna

Fyra grupper utifrån genrer

Äventyrligheter

(Salmson: De stulna barmen, Widmark: Den dansande djävulen)

Härresningar

(Dahlin: Skogens systrar & Angerborn: Rum 213)

Pirr och Pinor

(Melin: Så sjukt kär & Holmberg: Alice varannan vecka)

Förrivärlden

(Storck: Fångad av främlingar & Wessnert: Spindelbarmen)

Inledning med bok och projektpresentation, där man presenterar detta som en bokcirkel.

Läseträff eller läsning under skoltid regelbundet, (avsatt tid).

Regelbundna boksamtal med lärare eller bibliotekspersonal.

Avslutningsvis någon form av redovisning, ex bokrecension, dramatisering, film, bildcollage.

Genomförande

Vt-12 deltog 8 grupper med boksamtal med lärare och läsdagbok som resultat.

Vt-13 Åk 4 är igång med 3 grupper. Eleverna högläser för varann i grupper om 5 och de besöker biblioteket 2 ggr/mån för boksamtal.

Resultat

År 1

Tanken från början var att man skulle läsa en bok och ha tid för boksamtal men resultatet blev "läsfrossa", alla som deltog läste många böcker. Biblioteket har mycket kontakt med skolan och träffar därmed också eleverna ofta, de som hade deltagit återberättade ett helt år senare för bibliotekarien om böckerna de läst. Mycket positivt!

Ett antal barn har kommit till biblioteket för att låna ”tvåan”. Det gäller framför allt Salmson, Angerborn, Widmark och Dahlin. Har varit lite svårt att hitta lite svårare böcker om kärlek som inte är alltför lättlästa för den här åldern.

År 1

- Alla överens – eller?
- Vem gör vad?
- Alla ska göra likadant!?
- Prata?
- Redovisa?

Nej! Vi börjar om!

Varför?

- Pratade vi inte samma språk?
- Vem gör vad
- Neddragning av personal/fler barn/ ny personal på skolan
- Stora klasser och stora behov

Efter det första året hade vi en del diskussioner om hur det varit och var överens om att en del inte blivit som vi tänkt från början. Vi ville utveckla processen och samtalet vidare.

Det är viktigt att utforma en läsgruppsmanual/samtalsmanual och diskutera processen som mål noggrant med alla berörda innan man börjar

År 2

Större tonvikt har lagts vid att barnen ska bli mer medvetna om vad det är vi ska göra. Att detta kanske är ett lite annorlunda sätt att läsa en bok på. Att vi ska ha tid att prata. Att vi vill att alla ska tycka och tänka högt. Att lyssna på varandra.

Barn har berättat hemma om att de får gå till biblioteket och ha ”bokcirkel” och vad de läser och hur de arbetar med böckerna, vilket föräldrarna har upplevt som mycket positivt (har framkommit vid utvecklingssamtal).

En grupp i åk 4 har nu valt att läsa *Den dansande djävulen*, men också upptäckt att den är lite för svår att läsa, med många svåra ord. Bibliotek och pedagoger stöttar regelbundet. En av grupperna som läst *Skogens systrar* har inspirerats av olika idéer att redovisa och arbetar just nu på en dramatisering av boken.

Verksamhetsförändringar i skolan gjorde att det tog tid att komma igång, men nu har vi hittat bra tid som passar i biblioteket.

Nu

- Vi börjar om med barn i åk 4. Tre grupper med barn som vill
- Träffas i biblioteket
- Presentation och välja bok
- Samtalar och läser
- Grupperna läser i skolan mellan träffarna
- 3-4 träffar/grupp
- Redovisa för de andra
- Vill fortsätta läsa

Framtid

En ny grupp planeras att starta med ”ovilliga” läsare. Högläsning med bibliotekarie i biblioteket i lugn miljö med levande ljus. Grupperna kommer att rulla på och samtalen utvecklas.

Bokcirkel på fritid kommer att starta till hösten.

Mörka höstkvällar med varm choklad och högläsning. Idéerna är otaliga!

Framgångar

Lyckat val av böcker

Kontinuitet i arbetet!

Positivt att biblioteket har möjlighet att lyfta ut grupper från skolan och lägga träffar i biblioteket.

Kommit på nya roliga sätt att berätta för andra om bra böcker och vilken fantastisk guldgruva vi har i biblioteket.

Tillskott i ekonomi för inköp av större uppsättning av böcker.

Eleverna har tagit egna beslut bl a vart man vill sitta när man läser.

Läslusten har ökat och elever ville läsa flera delar och böcker av samma författare.

En del av böckerna blev konstant utlånade.

Fallgropar

Mycket blev inte som man tänkt!

Projektet hade planerats men verksamhetsförändringar i skolan gjorde att kontinuiteten bröts. Tack vare bibliotekets strävan att genomföra projektet organiserades nya grupper av elever och pedagoger igen som möjliggjorde en start!

Svårt att bryta pedagogers arbetssätt med invanda mönster vilket blev för mycket tonvikt på resultatet ”att läsa klart alla böcker” istället för själva processen: att föra samtal, reflektera och diskutera vilket var meningen med projektet.

Kramfors:

Rädda bokslukarna – Spänningen är olidlig

Målet var att locka till fortsatt läslust i mellanåldern, att ”rädda bokslukarna” som man börjat känna rädsla för att förlora.

Genomförande och upplägg

Man började med ett pilotprojekt där 5 klasser deltog, 3 klasser från centrala Kramfors och 2 från ytterområdena (Grämesta och Ullånger). Alla klasser, åk 3–5 fick tillgång till mycket böcker och det blev massor av läsning med festligt tårkalas som avslutning.

Så startades sedan själva projektet med målet Läs- och skrivlust! Arbetsgruppen som bestod av fyra barn- och ungdomsbibliotekarier hade ett antal informationsträffar för alla rektorer om mål och syfte med projektet Läsrätt! Många skolor blev intresserade och önskade att få delta! Men fyra skolor som aldrig har möjlighet att komma till biblioteket pga avstånd och bristande tillgång till kollektivtrafik valdes ut: Bollsta, Nyland, Lugnvik och Torrom. Inga-Lill Fajersson, bibliotekarie, träffade berörda rektorer och lärare vid respektive skola för att informera och planera. Man satsade på böcker med spänning i genrerna deckare, spöken och fantasy. Arbetsgruppen bokpratade om ett 70-tal böcker för alla deltagande elever, sedan fick de under en längre tid läsa, läsa, läsa!

– Vi ville att skolorna skulle ”ge oss en kvart om dagen” d.v.s. läsa lite varje dag. En burk skulle fyllas med makaroner eller pärlor varje gång de läst en viss mängd. När burken fyllts lovade vi att bjuda på tårta – vilket vi också gjorde!

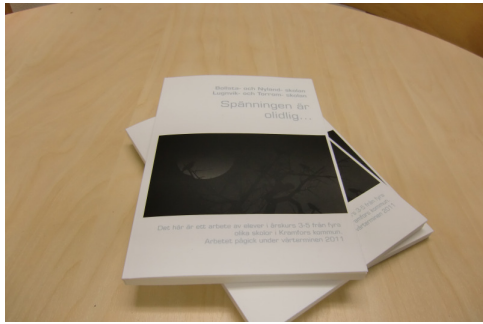
Ett författarbesök av Petrus Dahlin i samtliga klasser gav stor inspiration till att skriva egna berättelser med spänning. I början av vårterminen 2011 genomförde man skrivövningar med alla elever och handledning i hur man kan utforma en ”deckare”.

Att bygga ihop sin berättelse – steg för steg

1. Vilka personer är med
2. Var är det
3. Situation/händelse
4. Brottet
5. Ledtrådar
6. Motiv – varför begås brottet?
7. Bevis
8. Lägg in spännande jakt eller något annat ruggigt
9. Hur slutar berättelsen
10. Titel

När alla berättelser var färdigställda utlystes en tävling, man bytte skolorna emellan. Man fick tillgång till att läsa varandras berättelser utan att veta vems det var och en favorit röstades fram bland de andra klassernas texter. En vinnare utsågs!

Slutresultatet: *Spänningen är olidlig*

Alla berättelser samlades in och via BoD www.bod.se utformade arbetsgruppen boken *Spänningen är olidlig!* Allt avslutades med festligt boksläpp med mingel på respektive skola, där rektor höll tal och läste högt ur deras bok. Alla var stolta och nöjda! Via BoD kunde sedan deltagarna och deras föräldrar beställa fler exemplar av boken om de önskade – årets julklapp kanske?

Framgångar

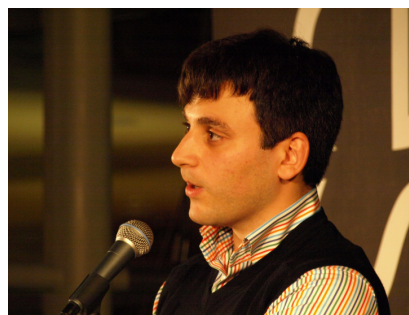
De gemensamma inspirationsträffarna har varit mycket givande, man har fått tänka nytt och fått bra verktyg för att förverkliga nya idéer och metoder däribland denna! Ekonomiska resurser har varit ”guldkant”.

Örnsköldsvik:

PoesÖ – att skriva poesi med högstadieungdomar

Mål

Bibliotekspersonalen ville utvecklas som litteraturförmedlare och satsa på poesi och skrivarworkshops. Man ville också arbeta mer aktivt med högstadieungdomar. Projektet bidrog med en kurs i att leda skrivarworkshops och man tog sedan hjälp av kulturskolans personal.

Daniel Boyacioglu

Upplägg och genomförande

Bibliotekarierna arbetade i lag om två och två och träffade var sin 9:de klass vid tre tillfällen i tre olika skolor.

- Träff 1 För att skapa inspiration bjöd man in Daniel Boyacioglu – poet och estradör (se bild).

- Träff 2 Vad är poesi? ”Poesiklipppet”, en dikt uppklippt i bitar där elever i grupper om 2–4 fick skapa egen dikt. Gruppen satte egen rubrik och fick därefter höra originaldikten. Högläsning av olika dikter, känna rytm, miner, gester, pauser, inlevelser, behöver det rimma?
- Träff 3 Haikudiktning:
Att skriva Haiku 5-7-5 stavelser
Radbrytning. Alla gjorde egna haikudikter som lämnades in.

Som resultat och avslut på projektet presenterades dessa på lite olika sätt. Bland annat från Husumskolan som en omröstningstävling på bibliotekets hemsida. Eleverna på Sörlidens skola skapade ett bildspel med inlästa dikter till bilder de själva målat se vidare på You Tube: ”Poesi av åk 9, Sörlidensskolan”.

Allt presenterades i Arkenbiblioteket och på bibliotekets hemsida. Fem vinnare fick biobiljetter.

Framgångar

Besöket av Daniel B inspirerade eleverna till kreativt diktande utifrån sina egna erfarenheter och sitt egna språk.

Resultatet blev mycket lyckat både för oss i arbetsgruppen och för eleverna.

***Ryslig resa* av Thomas Halling – att skriva en egen bok**

Ett utvecklingsprojekt för åk 3-4, Banafjälsskolan i Örnsköldsviks kommun, i samarbete med kommunens projekt Skriv & läs! Arbetet sträckte sig över en hel termin med boken *Ryslig resa* av Thomas Halling som inspiration. Metoden kunde sedan användas på flera skolor och med andra böcker, t ex Ulf Sindts Turbo-böcker.

Skriv & läs har bedrivits i sex år, varav fem (2008–2012) med statliga bidrag för ”Basfärdigheter Läsa Skriva Räkna”. Arbetet har haft fokus på de yngsta skolbarnen, år F–4 och den bärande tanken har varit att skapa lärmiljöer, som stärker elevernas motivation att uttrycka sig muntligt, skriftligt, i bild och drama. Viktiga hörnstenar i arbetet har bl a varit språkutvecklande arbetssätt och ett rikt urval av böcker för barnen att välja emellan.

Upplägg och genomförande

Bibliotekarierna startade med en presentation av projektet och högläsning av första kapitlet i boken *Ryslig resa*. Eleverna skapade egna framsidor och bibliotekarierna lämnade frågor att arbeta med inför nästa besök. Läraren fortsatte med högläsning och man fick även tillgång till fler av Hallings böcker för att läsa mer. Vid nästa träff hade bibliotekarierna boksamtal med klassen som till denna träff läst boken högt tillsammans och alla skulle även ha läst någon annan bok av Thomas Halling.

Som inspiration några veckor senare kom Thomas Halling själv på besök under två halvdagar. Han pratade om böcker och hur det är att vara författare och inledde en skrivarstuga. Alla elever skrev en egen bok som avslutades med releaseparty, utställning och presentation av alla böcker.

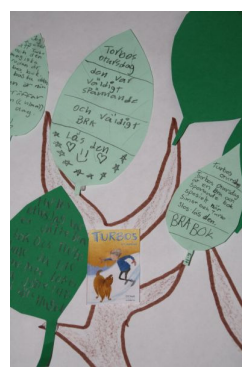
Frågor till boksamtalen: Vad gillade du med boken? Var det något speciellt du inte gillade med boken? Var det något i boken du inte förstod eller tyckte var svårt?

Arbetsgruppen har inspirerats att utforma denna metod utifrån Aidan Chambers bok *Böcker inom och omkring oss* och även en inspirationsdag inom Läsrätt! om läsning och boksamtal med Aidan Chambers, välkänd litteraturpedagog och författare från England, och Katarina Kuick, författare, översättare och Augustprisvinnare utifrån frågeställningarna:

- * Vad kan och bör vi göra för att hjälpa barn och unga att utvecklas som läsare?
 - * Vad säger den senaste hjärnforskningen?
 - * Läsandets cirkel – en modell som hjälper oss att hjälpa.
 - * Boksamtalet som pedagogiskt verktyg.
- Under seminariet prövades även dessa metoder praktiskt.

Eget skapande
utifrån
Turbo-böcker

Framgångar

Alla barn och ungdomar har läst väldigt mycket
Att vi varit på alla orter i hela kommunen känns bra!
Direkt feedback från eleverna! Härlig arbetsglädje, positiva och stolta över egna berättelser och dikter som resulterat i nyvunnen läslust som spridit sig bland många!
Datorer som verktyg för dem som har motorikproblem, fokus blev att skapa!
Att få komma på okänd mark och göra saker vi annars inte skulle gjort!

Fallgropar

Brister i kommunikation med skolan:
-att inte bli informerad om förändringar.
-anmälda lärare som plötsligt bytt klass.
-att plötsligt stå utan klass vid besökstillfälle för att de var på badhuset och istället fick vi en annan klass!

Barns bilder, skapande och berättelser

Under hösten 2011 arrangerade Länsbiblioteket Västernorrland i projektet Läsrätt! en länsomfattande fortbildning i samarbete med konstkonsulenten i länet om små barns bilder och skapande med konstnären och konstpedagogen Maria Sundström. Fortbildningen riktade sig till alla som arbetar med eller i sitt arbete möter små barn – förskolepersonal, BVC-personal, övriga barnhälsovården, logoped, barnbibliotekarier, dagbarnvårdare, personal vid familjehem, polis m fl. Under en månad genomfördes 8 utbildningsdagar i länet med totalt 149 deltagare.

Dagen började med Maria Sundström som föreläste om ”Barns bilder, skapande och berättelser”, om hur ett synsätt på konstpedagogik utvecklades vid Moderna museet med erfarenheter av Elisabet Skoglunds och Maria Taubes verksamhet. Vikten av en tidig bildstimulans och att barnet alltid är avsändaren och pedagogen mottagaren och barnets rätt till tolkningsföreträde var andra teman. Hur möter vi vuxna barns bildvärldar? Har pojkar och flickor olika bildspråk? Finns genus med i deras bildspråk? Vad är viktigt med barns bilder? Är resultatet viktigt? Eller processen och utforskandet? Under föreläsningen fick vi följa två barns bildvärldar. Deltagarna fick även inblick i Momentmetoden som är bra stöd för att arbeta länge med ett bildprojekt och våga prova nytt.

Maria Sundström fortsatte att berätta om ”Babyvisning på Moderna museet – bilder och metoder”, om konststämningar med barn. För att lättare förstå barnens bildskapande och kunna stödja dem fick deltagarna prova metoder och olika ätbara bildmaterial och tekniker, arbeta enskilt och kollektivt och slutligen arbeta med färg och form i en gemensam målning. Se vidare om de olika övningarna i dokumentation av Barns bilder, skapande och berättelser på www.ylb.se.

Kaffeakvarell i Sollefteå

Sibylle Menzel Kühne berättade om ”Pyttepoesi” med inspiration ur *Baby på Bibblan* av Lena Molin (2010) och *Bebis+Bok=Glädje* av Annette Kohkoinen (2007) – se vidare dokumentationen av Barns bilder, skapande och berättelser där allt material vad gäller sånger, ramsor och böcker som användes i Pyttepoesin är samlat.

Den 29 februari 2012 anordnades en uppföljningsdag till denna fortbildning för tidigare deltagare och andra intresserade. Gunna Grähs, illustratör och bilderboksmakare undersökte bilderboksmediet, barnperspektivet och bildberättandets verktyg och metoder i föreläsningen "Att formge ett barn". Elisabet Skoglund, museipedagog, talade om hur vi kan stödja barns bildskapande på bästa sätt med många konkreta exempel under rubriken "Barn älskar att göra bilder!" Båda föreläsarna fick mycket goda utvärderingar och upplevdes som mycket inspirerande!

Vägen till biblioteket

Parallellt med Läsrätt! har satellitprojektet "Vägen till biblioteket" drivits, eftersom det under de första projektåren saknades lokala utvecklingsprojekt riktade till ensamkommande flyktingbarn. "Vägen till biblioteket" har främst omfattat kommunerna Kramfors och Härnösand.

Projektet vill lyfta fram bibliotekets potential som ingång till såväl kultur- som samhällsliv i det svenska samhället samt kulturens förmåga att fungera som en väg till delaktighet. Målet är att utveckla en bättre kontakt och att stärka samarbetet mellan biblioteket och boendena för ensamkommande flyktingbarn. Målgrupp är såväl personal vid boendena i länet som de ungdomar som bor där.

Arbetsmetoden har bestått av en kombination av planeringsmöten, information om bibliotekets verksamhet och utbud samt gemensamma kulturupplevelser och bearbetning av dem i diskussionsform. Även föreläsningar med integrationstema har anordnats.

Alla boenden i Kramfors och Härnösand involverades i planeringsarbetet som inleddes sommaren 2010. Under hösten 2010 anordnades studiebesök på biblioteket för personalgrupperna i respektive kommun med bl a information om dagstidningar, tidskrifter och böcker på olika språk samt litteraturpedagogisk fortbildning för personalen kring lättlästa tonårsböcker, Daisy, högläsning m m. Även ungdomarna bjöds in till besök/visningar på biblioteken i mindre grupper med tolk. Bokdepositioner ordnades på boendena, både med skönlitteratur och lättläst facklitteratur, kokböcker m m på förslag av personalen. Y-bladet – länsbibliotekets lättlästa nyhetsblad – började distribueras till alla boendena i länet. Planeringsträffar har hållits med både personal och ungdomar där man gemensamt diskuterat innehållet och framfört önskemål.

Hösten avslutades med ett gemensamt besök på Norrdans föreställning "På Norrbotten" och "Kvart", på premiären på Härnösands teater. Ca 60 ungdomar deltog. Besöket blev en spännande upplevelse med premiärstämning, röd matta och "snittar" och en stor och blandad publik. Särskilt På Norrbotten med dess stämning av svensk dansbana uppskattades av ungdomarna, som dessutom fångades på bild av tidningens vimmel-fotograf. Många facebook-uppdateringar gjordes och bilder las ut på YouTube. Kvällen gav verkligen känslan av att vara en del i ett kulturellt sammanhang!

Under våren bjöds ungdomarna in till olika kulturevenemang på biblioteket, t ex slöjd- och musikverkstäder, eftersom detta framförts som ett behov (av personalen). Det var dock svårt att locka deltagare till dessa aktiviteter, kanske beroende på att de oftast ägde rum kl 12 på lördagarna. Riktade aktiviteter för flickor fr 15 år – "Skapa med pärlor och tråd" – har anordnats vid fyra tillfällen i länet. Personliga besök inför aktivitetsdagarna har varit av stor vikt för att få flickorna att komma. Även att det är kvinnlig personal vi boendena dessa dagar

är viktigt, flickorna kommer inte med manlig personal! Att förlägga aktiviteten till boendet med deltagande bibliotekspersonal har också gett upphov till fler deltagare. Förklaringen är enligt personalen att de flesta är mycket ambitiösa när de gäller skolarbetet, och väljer bort annat till förmån för studier. Kopplingen reflekterande läsning/studier kanske borde tydliggöras?

Våren 2011 avslutades med en gemensam aktivitetsdag med dans, boxning, trumworkshop, boktips och film (inkl lunch). Ca 30 ungdomar och personal från Härnösand och Kramfors deltog. Medverkande från Umeå Legend Club höll i boxnings- och dansworkshops. Senare arrangerades inom Läsrätt! även en föreläsningsserie med Umeå Legend Club med rubriken "Värmen och kylan är olika kulturer – att vara ung och ny i Sverige" för en bred publik hela länet, bl a personal från olika boenden (ca 130 deltog). En separat föreläsning ordnades för de ensamkommande flyktingbarnen i Kramfors och Härnösand, som fick återknyta kontakten under en kväll med inslag av sång och musik som utövades tillsammans.

Personalen på boendena är positiv till samarbete och bibliotekets möjligheter. Uppslutningen var god vid de "större" evenemangen som danspremiären och aktivitetsdagen med bl a boxningsworkshop, samt föreläsningsserien "Värmen och kylan". God uppslutning och intresse var det också på fortbildningsträffarna för personalen. Personalen ser möjligheterna med mer skönlitteraturläsning och samarbete med biblioteket, men kontakterna försvaras av personalbyten – dels på chefstjänsterna, dels rent schematekniskt (den som varit med på informationsträffen kanske inte tjänstgör när evenemanget väl äger rum). Ofta blir utfallet personberoende, vilket måste motverkas genom direktkontakt med ungdomarna och bättre informationskanaler. En viss tröghet har också märkts i att helt enkelt komma iväg – när hela gruppen inklusive personal deltar och organiserar skjutsar etc har uppslutningen varit mycket god.

Kontakterna har förbättrats mellan boendena och biblioteket, och ungdomarna får nu automatiskt riktade inbjudningar till olika ungdomsevenemang på biblioteket (som t ex Ung scen och Ung lördag i Härnösand). Flera i personalen och bland ungdomarna har skaffat lånekort och fått upp ögonen för bibliotekets resurser. Arbetet med bokdepositioner fortsätter liksom gratisprenumerationer på Y-bladet som ökat.

Projektet avslutades med en studieresa till hällristningsområdet i Näsåker med kulturhistorisk guidning under vägen och guidning av skolbarn i Näsåker. Detta besök blev ett verkligt kulturmöte och mycket givande för alla inblandade!

Utvärdering av Läsrätt!

Såväl vid inspirationsträffarna som vid handledningstillfällena har löpande utvärdering skett, och samtalen har koncentrerats kring följande frågor, som i sin tur är koordinerade med målen för projektet. För att aktivt nå uppsatta mål har man under hela projektiden arbetat utifrån frågeställningarna:

- Har vi nått nya grupper av barn/unga?
- Har vi hittat nya samarbetspartners i kommunen?
- Har vi själva utvecklats som läsfrämjare?
- Vilka hinder har vi stött på?

Kontinuerlig reflektion och dokumentation vid alla träffar har givit ett bra underlag för den utvärdering av projektet som gjordes under hösten 2012, då ett grundligt utvärderingsarbete och dokumentationsinhämtning av hela projektet gjorts. Projektledningen har besökt alla kommuner för att diskutera och samla in allt material till denna rapport.

Har vi gjort något nytt? Vad?

”Vi har arbetat under längre tidsperiod än vanligt. Att få fokusera en längre tid på en bok och i samarbete med drama, bild, skrivande och musik har varit givande. Vi har arbetat med fördjupning genom bokdrama av en hel bok (Nypon-bok). Nytt var också att arbeta utifrån en textlös bilderbok (*Ankomsten*) med ungdomar vid introduktionsprogrammet för nyanlända och att använda dator som bildordbok för att förtydliga innehåll och ord.”

”Jag har fått många idéer till framtiden bl a hur jag ska lägga upp samarbete med BVC.”

”Nya arbetsmetoder som:

Författarbesök med inspiration och fördjupad förmedling.

Att koppla ihop flera aktiviteter i ett långsiktigt helhetstänk.

Eget skrivande som fördjupning där resultatet blev en bok.”

”Vi har inbjudit alla förskolor i kommunen att vara med och låtit de allra yngsta barnen vara med och bestämma. Vi har involverat föräldrarna, via förskolorna och nått barn både i förskolan och på fritiden. Vi har kunnat erbjuda dramatisering på biblioteken/förskolorna. Ett stort och väl genomtänkt arbete var att utforma en broschyr utifrån 10 kanonböcker som de allra yngsta röstat fram, som sedan spridits i hela länet och kan användas vid bl a utvecklingssamtal vid förskolorna, besök på BVC m m för att uppmuntra att börja läsa tidigt med och för barn.”

”Jag har fått samarbete med förskolan samt provat och utvecklat nya metoder. Långsiktig planering och träffar med samma grupp, istället för vanligtvis enstaka träffar. Jag har distribuerat klassuppsättningar och hållit boksamtal efter läsningen, vilket var ett nytt inslag. En hel klass har läst samma bok (*Den dansande djävulen, Skogens systrar*) – många barn hade aldrig läst en hel bok förut. Vi har fått feedback från föräldrar om barnens ökade nyfikenhet på böcker och läslust!”

”Vi har jobbat med metodutveckling, boksamtal och fördjupat samarbetet med Boklådan som tillhör barn- och utbildningsförvaltningen. Boklådan är en bra kanal ut för oss!”

”Vi har också drivit ett samarbetsprojekt med Skriv&Läs (statliga pengar) där man skriver sig till läsning. Där har vi utvecklat en metod för åk 4 i klasser som vi träffat fyra ggr: Högläsning för eleverna som under tiden fantiserar fritt och gör sig en bild som de sedan målar som framsida, tyst läsning, boksamtal, författarbesök och slutligen eget skrivande av berättelser. Slutprodukten ska vara skriven på dator. Skolorna har fått erbjudande och sedan fått ansöka om att få delta, väldigt bra!”

”Vi har utvecklat en fördjupningsmodell för hel grupp. Även en modell för mindre grupp med nyanlända ungdomar. Detta innebar ett nytt arbetssätt och längre varaktighet, bättre struktur.”

Har vi nått nya grupper av barn och unga? Vilka?

- * Svenska 2 på högstadiet
- * Unga vuxna med utvecklingsstörning
- * Gymnasiets introduktionsprogram för nyanlända
- * Döva och hörselskadade barn (Kristinaskolan)
- * Rektorer som fått insyn i projektet genom att de blivit engagerade i slutprodukten där de fick läsa upp berättelser ur boken *Spänningen är olidlig*.
- * De yngsta barnen 1–3 år och deras föräldrar. Vi har nog genom projektet nått fler barn i den åldersgruppen än vi skulle gjort annars.
- * Sfi (svenska för invandrare) där vi bokpresenterat *Knacka på* och pratat om att läsa för sina barn för invandrade föräldrar.
- * Medvetna val av skolor som aldrig besöker biblioteket har gjort att vi nått ut till ”icke” bokläsare och de som ej går till biblioteket på fritiden.
- * Hela klasser – innefattar även icke-biblioteksbesökare. Många barn hade aldrig läst en hel bok förut, feedback från föräldrar om barnens ökade nyfikenhet på böcker och läslust!
- * Åk 9 (extra viktigt då många högstadieskolor inte har skolbibliotek). Här upplevde vi ett större flöde/kreativitet i mångkulturella klasser, i vanliga klasser var rollerna på ett sätt mera ”låsta” lite svårare att få igång dom.
- * Intensivare samarbete med redan befintliga samarbetspartners!

Har vi hittat nya samarbetspartners i kommunen? Vilka?

- ”Nya kontakter och mera samarbete med olika arbetsgrupper inom förskolan där också läslustombuden haft en viktig roll och har fått ny inspiration.”
- ”Kontakter med fler skolor än tidigare, nya pedagogkontakter, mer samarbete med högstadiet och även mellanstadiet i vissa skolor.”
- ”Lärare och rektorer vid Sfi som vi presenterat projektet för vilka såg nya möjligheter för deras verksamhet, så det kan ev bli ett samarbete där.”
- ”Nytt samarbete med verksamheter för unga vuxna med utvecklingsstörning och särskolan på högstadiet.”
- ”Kontakter med boenden för ensamkommande flyktingbarn, fr a genom Vägen till biblioteket.”
- ”Fördjupat samarbetet med bl a Kristinaskolan (skola för hörselskadade och döva barn).”
- ”Kanske inte nya kategorier men fler individer bland förskolepersonal och inom Sfi!”

Har vi själva utvecklats som litteraturförmedlare? Hur?

- ”Vi har utmanat nya frågeställningar hela tiden och fått många nya idéer om hur man kan arbeta som litteraturförmedlare. Självförtroendet och tilltron att jobba med fördjupning har stärkts.”
- ”Bra inspiration ger möjligheter!”
- ”Det har varit lärorikt att utveckla samtalet och ett mera långsiktigt tänk.”

”Vi har fått mera möjligheter att träna och utvecklat en trygghet i boksamtal och att våga prata mera offentligt!”

”Vi har utvecklat kunskap om olika grupper och fått ökad förståelse hur viktigt det är med ett grundligt förarbete och att ha en plan B.”

”Vi har fått inspiration till nya arbetssätt och metoder som t ex drama och skribarworkshop. Fortbildningen med Ylva Karlsson gav konkreta förslag vilket ledde till att man vågade ge sig in i ett nytt projekt/arbetssätt.”

”Bilderböcker har fått en ny dimension, att se vikten av att förmedla bilden på ett djupare plan! Vi har utvecklat ett mer kritiskt seende på bl a småbarnslitteratur och utvecklat sättet att läsa dessa och demonstrera det för småbarnsföräldrar.”

”Projektformen i sig gör att man blir sporrad och det blir konkret och nya idéer, nya sammanhang.”

”PoesÖ utvecklade mig med poesiklippet och vi provade olika möjligheter att läsa haikudikter. Vi hade stort stöd av en lärare som då arbetade på Boklådan! Vi har vidgat våra vyer och utvecklat ett sätt hur vi ska förmedla enkelheten. Vi fick också många nya skrivtips av olika författare.”

”Framgångsfaktorer ” – vad har blivit mest lyckat? Varför?

”Det har varit vinnande att samarbeta med olika kompetenser så som bild, drama och musik i fördjupningsprocess. Även inom andra utbildningsområden med andra erfarenheter.”

”Tio i topp-listan för de allra yngsta som blev lyckad blev även ett bra hjälpmedel att stödja sig på och dela med sig av. Detta gav inspiration att göra en fortsättning i form av bokjury för 1–3 åringar.”

”Vi har arbetat upp en kontinuerlig kontakt med förskolan, stärkt samarbetet mellan bibliotek och skola där många skolor saknar skolbibliotek och ett lyckat koncept med avslutningar med utställningar i biblioteket som uppmärksammas i press och har lockat både barn/föräldrar och pedagoger till biblioteket.”

”Det har varit positivt att biblioteket har fått möjlighet att lyfta ut grupper från skolan för träffar i biblioteket vilket har utvecklats till en kontinuerlig fortsättning!”

”Inspirationsträffarna har varit förlagda i alla deltagande kommuner vilket har gjort att man också inspirerats av varandras arbetsplatser.”

”Bra att det fanns kontrakt från början som cheferna fick skriva på!”

”Direkt feedback från eleverna, har varit härligt att se deras arbetsglädje, positiv attityd och stolthet över egna berättelser och dikter de skrivit, framsidor som de har producerat och den nyvunna läslusten har spridit sig bland många!”

”Dator som verktyg visade sig vara extra bra för elever som har svårt med motorik och skriva fint. Fokus blev inte att skriva fint utan att skapa.”

”Alla deltagande barn och ungdomar har läst väldigt mycket!”

”Fallgropar” – vad har inte blivit som man tänkt? Varför?

Information:

* Tydlighet i information från biblioteket hur man tänkt upplägget är viktigt, konkretisera information till förskolan med tydliga ramar och tid!

* Viktigt av att förankra projektet väl! Man kan aldrig vara nog tydlig när det gäller information!

* Viktigt att se till att alla parter ser det som sitt projekt!

* I samarbete med andra kan man inte styra själv, grundligare förankringsarbete och klarare fokus och se till att ha ordentliga möten med alla som kommer att vara involverade.

* Bokdramatiseringen fick för få besökare på vissa orter, bättre stöd från förskolorna hade behövts.

* De man helst vill nå har alltid en förmåga att ”glida ut ur nätet”. Svårigheten att nå invandrarföräldrar. Vi förstod inte vidden och trodde att det skulle vara betydligt enklare.

Vissa förskolor deltog inte fullt ut. Bättre samverkan/en ansvarig kontakt/förmedlare på varje förskola som man har kontinuerlig kontakt med.

Reklam som gav något annat:

Vi ville göra ”reklam” för en bok i fördjupningsarbetet men utlåningen gick inte upp. Men alla som deltog har fått ut någonting annat i hela processen och trots allt har ca 155 barn och ungdomar i åldern 10–15 läst boken i projektet!

Verksamhetsförändringar:

Stor fallgrop! Efter planering för att starta ett lokalt större projekt fanns plötsligt inte lärare kvar vilket gjorde det omöjligt att genomföra projektet!

Tidsbrist:

- * Viktigt att tänka över tidsåtgång och minimera ”tidstjuvar” innan man startar, elever fick redovisa i början av åk 6 istället för slutet av åk 5!
- * Allt har tagit mycket mera tid än vi planerade!
- * Allt tog längre tid än vi trodde bl a föräldrarnas läsning, hade ev. behövt bättre styrning!
- * Ett mera grundläggande förankringsarbete i förskolan med t ex en inspirationsdag för förmedlare, vilket bl a var läslustombuden, hade sparat tid.

Övriga svårigheter:

- * Svårt att bryta lärares arbetssätt med invanda mönster – det blev för mycket tonvikt på resultatet, att läsa klart alla böcker, istället för själva processen: att föra samtal, reflektera och diskutera, vilket var meningen med projektet.
- * Ibland prioriterades inte projektet tidsmässigt i skolan (hann inte läsa klart boken!)
- * Utrymme i ekonomi finns inte om man önskar göra fler projekt som bygger på att använda klassuppsättningar av böcker!
- * Även planering tar mycket tid som kanske inte ryms inom det ordinarie arbetet.
- * Risk att skolor framförallt i glesbygd tappar kontakten med biblioteket igen efter projekttidens slut.
- * Omstruktureringar i skolans organisation drog ut på starttid för projektet. Ett omtag sker hösten 2012 då man hoppas nå målet, bokcirkelsamtal! Biblioteket kommer då bl a att delta i arbetsgruppsmöten och strukturera/punkta upp avsatt tid för projektet.
- * Brister i kommunikation med skolan. Att inte få information om förändringar t ex att anmäld lärare plötsligt har en F-1:a istället för en åk 4 som var anmäld under våren.
- * Att vi helt plötsligt stod utan åk 4 vid ett besöktillfälle för att de var på badhuset och istället fick arbeta med åk 2 och 3!

Vad är den största behållningen av Läsrätts-arbetet?

- * Det har varit en tid av stort lärande i projektet, har fått en kick!
- * Alla inspirationsdagar/fortbildningsdagar har varit en stor inspirationskälla och till lusten att pröva nya sätt att arbeta.
- * Erfarenhetsutbytet/mångfalden i projektet och alla kommuner har inspirerat och fött nya tankar. Roligt och inspirerande att ha fått besöka alla andra bibliotek och att vi har fått lärt känna varann i länet! Vi har fått tid att träffas, jobbar mycket parallellt annars!
- * Man har fått ta sig an något man längtat efter länge!
- * Att möta barn som fått en stor aha-upplevelse av att läsa och föräldrar som ger feedback att deras barn har fått ett läsintresse.
- * Fantastiskt kul att jobba över ”yrkesbarriären” att vara både bibliotekarier och förskolepedagog i arbetsgruppen och att kontakten med förskolepersonalen har intensifierats.

- * Vår egen lärprocess som vi har nytta av i andra sammanhang. Att få tänka igenom och sätta ord på allt.
- * Kompetenshöjning: Att utvecklas som läsare med A.Chambers o K.Kuick, en höjdardag och dessutom väldigt bra att andra pedagoger hade möjlighet att delta vilket min samarbetspartner i skolan gjorde.
- * Projektet gjorde det möjligt att de idéer man har fick bli av och utvecklas!
- * Dessutom en eloge till projektledarna! Utan deras fantastiska arbete hade projektet aldrig blivit så bra!

Har det varit lagom många länsträffar/lokala träffar?

- * Bra avvägning!
- * Ja, lagom mycket, vi har inte kunnat delta på alla inspirationsträffar och ibland har vi delat på oss, så några har åkt. Vi har fått bra stöd från länet.
- * Projektet har varit tydligt från början att det fanns möjlighet till egen utveckling, idéutveckling, metodutveckling mm det kändes väldigt bra!

Barnbibliotekspersonalen ska också vid projektets slut ha en klarare bild av sitt läsfrämjande uppdrag och barnbibliotekets identitet. Hur upplever ni det?

- * Vi vet vad vi vill men kan vara svårt att genomföra i praktiken.
- * Namnet Läsrätt! förstärker bilden av uppdraget!
- * Kopplingen till Barnkonventionen har landat bra i oss och vi har diskuterat fram olika paragrafer som vi kan använda oss av.
- * Fallgropar har varit utvecklande, ju fler desto mer utvecklande.
- * Basuppdraget är tydligt!
- * Önskemålet är att skolorna kan vidareutveckla och fortsätta utifrån samma metoder.
- * Biblioteket kan så frön och vattna emellanåt, inte hålla i allt, då räcker inte tiden till.

Slutord

Bibliotekspersonal och pedagoger har levt med Läsrätt! i mer än tre år, och arbetssätten har nu på många håll permanentats. Vissa delprojekt som kommit igång sent pågår fortfarande, men många deltagare vittnar om att projektmetoderna nu förvandlats till ordinarie arbetssätt – vilket ju är meningen med all projektverksamhet!

Flexibiliteten i Läsrätt!, att man själv kunnat utforma sitt lokala utvecklingsarbete, har uppfattats som positivt. Ändå har projektet haft en stomme, ett paraply som bestått dels av Barnkonventionen, dels av de gemensamma inspirationsträffarna, som organiserats utifrån behov och intresseområden hos deltagarna. Genom att öppna många program och föreläsningar för alla intresserade har arbetet och tankegångarna förankrats i hela personalgruppen.

Något som dessvärre gick trögt var användandet av den sk NING som upprättades i början av projektet. Inloggningen upplevdes som krånglig, och inte många deltagare gjorde några inlägg. När det gällde information förlitade man sig på sedvanliga epostutskick snarare än att gå till NINGen. Däremot fungerade kunskaps- och erfarenhetsutbytet bra på träffarna med feedback från de andra grupperna. Men att skapa rutiner när det gäller användningen av digitala kanaler och ”sociala medier” kan vara ett mål i kommande projekt.

Deltagarna har lärt känna varandra väl under projektets gång, och upplevde en trygghet i att kunna utbyta såväl glädjeämnen som bekymmer. Några grupper knöt pedagoger till sig redan från början, medan andra hittade samarbetspartners i skolan efter hand. De pedagoger som deltagit kontinuerligt som en del av arbetsgruppen har upplevt detta som mycket stimulerande, vilket kan uppmuntra till nya samarbeten. Metoderna har också väckt stort intresse hos andra pedagoger i länet när de presenterats på olika konferenser.

Det är intressant att se vilka stordåd som kan uträttas med knappa resurser, när dessa upplevs och behandlas som ett extra tillskott till verksamheten. Varje arbetsgrupp har förfogat över 10 000 kr/år (med lite variation beroende på gruppens storlek), vilket verkligen har utnyttjats på bästa sätt!

Deltagarna tog sig an utmaningarna med gott humör och närmade sig grupper som man inte arbetat med förut, vilket var ett av målen för projektet. Integrationsfrågan blev mer och mer levande under tiden, med draghjälp av ”satellitprojektet” Vägen till biblioteket. Man lämnade också bibliotekslokalen och gav sig ut i andra miljöer, främst skolor och förskolor men även andra.

Barns och ungas delaktighet har stått i fokus, och alla – från 1 till 18 år – har givits möjlighet till eget skapande och inflytande. Sammantaget har därmed projektets mål uppnåtts med god marginal!

Litteraturlista

Om barnkonventionen och barns delaktighet

- Alla har rätt! FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna i bild* (2008). Stockholm: Eriksson & Lindgren/Amnesty International
- Barnkonventionen [Elektronisk resurs] : FN:s konvention om barnets rättigheter* (2009). UNICEF Sverige, 2009 (<http://www.unicef.se/assets/barnkonventionen.pdf>)
- Barns rätt till kultur* (2005). Stockholm: Centrum för barnkulturforskning, Stockholm univ. Innehåller bl a:
- Haglund, Liza & Persson, Anders J.: ”Rättigheter och att samtala med barn om deras rättigheter”
- Lundgren, Lena: ”På barn och ungdomars villkor: vi försöker förverkliga barnkonventionen på biblioteken!”
- Qvarsell, Birgitta: ”Barns rätt till kultur: för lek, studier och arbete”
- Frankel, Maja (2004). *Vår förbannade rätt: en bok om ungas rättigheter* Stockholm: Atlas i samarbete med Svenska UNICEF.
- Hagberg Tegenrot, Gunilla (red.) (2004). *Att samtala med barn: en lärarhandledning till Brisboken*. Stockholm: Barnens rätt i samhället (BRIS).
- Haglund, Liza & Persson, Anders J. (2004). *Öppet sinne, stor respekt: handledning : att föra filosofiska samtal med barn om Barnkonventionens grunder*. Stockholm: Rädda barnen.
- Hjortnäs, Christine (2006). *Barnen i Kramfors: [barnkonventionens artiklar i lättläst form för små barn 0-6 år : axplock ur Kramfors historia]*. Kramfors: Kramfors kommun.
- Javisst har barnen rätt program 1-13* (2000). Stockholm: Utbildningsradion. [animerade filmer av Johan Hagelbäck]
- Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni (2009). *Små barns delaktighet och inflytande: några perspektiv*, 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Nordenfors, Monica (2010). *Delaktighet: på barns villkor?* Göteborg: Tryggare och mänskligare Göteborg.
- Rosenblad, Dorothea (red.) (1999). *Från Alfons till Dostojevskij: Barnkonventionen genom litteratur : texter och arbetsmaterial*. Stockholm: Rädda barnen
- Stalfelt, Pernilla (2009). *Hurrraa!! Alla barns rätt: en bilderbok om Barnkonventionen 20 år*. Stockholm: Föreningen Läsrörelsen.

Om barns bilder

- Ahlner Malmström, Elisabet (1991). *Är barns bilder språk?* Stockholm: Carlsson.
- Bostelmann Antje & Mattschull Heiko (2006). *Bananblått och hallongrönt – att måla med barn*. Malmö: Gleerup (Förskoleserien).
- Finns det någon kvinnlig Picasso, gränser och möjligheter för flickor och pojkar i lek och Konst* (2006). Skellefteå: Museum Anna Nordlander
- Dahlgren Veronica & Magnusson Frida (2006). *Bildens betydelse för utvecklingen av barns språkliga förmåga*. Göteborg: univ. (Rapportnummer: HT06-1190-23)
- Friman Helena & Montan, Ulla (1998): *Djur på stan*. Stockholm: Bonnier Carlsen.
- Hasselrot, Astrid (2004). *Pedagogen & penseldraget*. Skärhamn: Nordiska akvarellmuseet.
- Jonstoj Tove & Tolgraven Åsa (2001). *Hundra sätt att tänka: Om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Stockholm: UR.
- Knutsdotter Olofsson Birgitta (1992). *I lekens värld*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Kowalski, Klaus (1972). *Barn och bildskapande*. Stockholm: W & W.
- Nordenfalk, Katta (1996): *Barns bilder och himlen lyste blå*. Stockholm: Bergh i samarbete med Moderna museet och Riksställningar.

Om världen och omvärlden. Pedagogik i praktik och teori med inspiration från Reggio Emilia (2010). Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Skoglund, Elisabet (1993). *Leken och konsten*. Stockholm: Bergh.

Skoglund, Elisabet (2005). *KonstSamtal SamtalsKonst*. Stockholm: Cura.

Skoglund, Elisabet (2009). *Alla kan måla med Momentmetoden*. Stockholm: Fortbildning AB.

Wallin, Karin, Mæchel, Ingela & Barsotti Anna (1981): *Ett barn har hundra språk : om skapande pedagogik på de kommunala daghemmen i Reggio Emilia, Italien*. Stockholm: UR.

Om småbarnsarbete på bibliotek

Dokumentation av Barns bilder, skapande och berättelser,

<http://www.ylb.se/projekt/lasratt/dokumentation2011.pdf>.

Om babybokprat och pyttepoesi

Kohkoinen, Annette (2007). *Bebis + bok = glädje: Glädje Inspirations o metodbok med praktiska tips på babybokprat/pyttepoesi, syfte och mål, utvärderingar, ramsor att plocka mm*. Stockholm: En bok för alla.

Modén Hallgren, Elisabeth & Thalén Sundin, Birgitta (1995). *Jag är ett barn. 21 sånger från 15 länder : traditionella melodier med nyskrivna svenska texter*. Sundsvall: Notvärlden.

Molin, Lena (2010). *Baby på bibblan: inspirationsbok för bibliotek och öppen förskola*. Lund: BTJ Förlag.

Övrigt

Chambers, Aidan (2011). *Böcker inom och omkring oss*. X Publishing AB [översättning Katarina Kuick]

Leka språka lära. Lärande lek om språk i förskola och bibliotek (2004). Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Lundgren, Lena (2008): *Framtidens barnbibliotek: Samtidighet – delaktighet – ömsesidighet* (presentation av At saette spor – ett nordiskt biblioteksprojekt) se Mötesplats inför framtiden, Högskolan i Borås.

Läskonster : nya former för lässtimulans : slutrapport från projektet Läskonster (2010). Av Solveig Hedenström, Annika Holmén, Lena Lundgren. Uppsala: Länsbibliotek Gävleborg Uppsala.

På barns och ungdomars villkor. Stockholm: Svensk biblioteksforening (se www.biblioteksforeningen.org)

Rydsjö, Kerstin Hultgren, Francis & Limberg, Louise (2010). *Barnet, platsen, tiden Teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Sandin, Amira Sofie (2011). *Barnbibliotek och lässtimulans, delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

SAV – Skönlitterärt arbete i Västerbottens län. En metod- och inspirationsskrift från Länsbiblioteket i Västerbotten (2010). Red Eva Nordlinder. Umeå: Länsbiblioteket i Västerbotten.

Sundström, Karin (2008): *Bemötande på bibliotek både service management och solidaritet*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Skriv om och om igen (2009) av Ylva Karlsson, Katarina Kuick och Sara Lundberg. Stockholm: X publishing AB.

Stensson, Britta (2006): *Mellan raderna. Strategier för en tolkande läsundervisning*. Göteborg: Daidalos.

Tengberg, Michael (2011): *Samtalets möjligheter : om litteratursamtal och litteraturreception i skolan*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion.

Läsnyckel till Ankomsten <http://www.alma.se/sv/Om-priset/Lararhandledningar/Shاون-Tan/>

Bilagor

Arbetsgrupper

Sollefteå

Carin Collén, Sollefteå bibliotek
Elisabeth Engerdahl, Ramsele bibliotek
Anita Johnsson, Helgums förskola

Härnösand

Birgitta Norgren, Sambiblioteket
Eva Granath-Wigardt, musikhandledare och berättare, Sambiblioteket
Ylva Steen, dramapedagog, Sambiblioteket
Sibylle Menzel Kühne, vik musikhandledare, Sambiblioteket (år 1)
Olle Bäckström, Sambiblioteket
Stefan Grip, gymnasiebibliotekarie, Härnösands gymnasium (år 1)
Barbro Norrbin, Älandsbro bibliotek (år 1–2)
Agneta Hedlund filialansvarig, Sambiblioteket (år 1–2)
Astrid Wiklund, Ramviks bibliotek (år 1)
Helene Lundgren, Ramviks bibliotek (år 2–3)
Kristina Kvist, Kristinaskolan
Solweig Dehlin, Kristinaskolan

Timrå

Charlotte Andersson, Timrå bibliotek
Eva Holmström, biblioteksansvarig Söråkers Folkets Hus

Kramfors

Madeleine Wallenius, Kramfors bibliotek
Inga-Lill Faijersson, Kramfors bibliotek
Eva Edsfors (Johansson), Ullånger och Nordingrå bibliotek
Ann Storm, Kramfors bibliotek

Örnsköldsvik

Annica Häggström Rudsten, Örnsköldsviks bibliotek
Annika Strandberg, Örnsköldsviks bibliotek
Maria Norenus, Boklådan Själevad
Siv Engblom, Husums bibliotek
Elisabeth Nilsson, Örnsköldsviks bibliotek
Gunilla Vestman (Sundberg) (år 1–2)

Deltagare

Totalt 1880 barn och ungdomar
70 pedagoger + all förskolepersonal i Sollefteå kommun

Härnösand

Ca 200 elever i åk 5–8, svenska 2 åk 8–9, gymnasiets nyanlända IMSPR, och en grupp ”unga vuxna” inom särskolan.

Ca 20 pedagoger/ andra vuxna

Kramfors

Ca 230 elever i åk 1–5

Ca 20 pedagoger/rektorer

Sollefteå

17 förskolor sammanlagt ca 500 1–3 åringar i hela Sollefteå, alla har deltagit på något sätt.
79 familjer valde att lämna in röstningen.

Timrå

Ca 400 elever från förskola (3år) – åk 6

Ca 10 pedagoger

Örnsköldsvik

Ca 500 elever i åk 2,3,4 och 9

Ca 20 pedagoger

Personal

Projektledare

Eva Nordlinder (år 1)

Sibylle Menzel Kühne (år 2–3)

Barnbibliotekskonsulent Länsbiblioteket Västernorrland

Karin Lundquist (år 1)

Eva Nordlinder (år 2–3)

Eva Nordlinder och Sibylle Menzel Kühne

Aktivitetslogg

Förarbete 2009

Kartläggning av behov och önskemål i alla kommuner

8/4 Örnsköldsvik

21/4 Kramfors

22/4 Härnösand

29/4 Sundsvall

29/4 Timrå

14/5 Sollefteå

4/6 Planeringsmöte med arbetsgrupp

26/8 Gemensamt kreativt barnbiblioteksmöte som blev grunden till ansökan för projektet Läsrätt!

17/9 2009 Möte med Kristinaskolan (skola för döva och hörselskadade) som skulle komma att ingå i arbetsgrupp i Härnösand

Oktober 2009 Ansökan till KUR

19/11 2009 Seminariedag om Barnkonventionen, Stockholm

December 2009 Besked om bidrag från KUR

15/12 2009 Planeringsmöte, Kramfors bibl

År 1

2/3 2010 Presentation av projektidé, Härnösand

Barns och ungas röster – barnkonventionen i ett biblioteks- och kommunperspektiv

På barnens sida Anna-Clara Tidholm o Viveka Sjögren

7/5 2010 **Tillgänglighetsfrågor**

Tema bemötande, föreläsning av Karin Sundström

Planering i arbetsgrupperna

3/9 2010Handledning Timrå bibliotek

13/9 2010Handledning Kristinaskolan

5/10, 14/10, 20/10 2010 Redovisning Sally Jones-projekt Sambiblioteket

28-29/10 2010 **Inspirationsdagar med internat**, Hola folkhögskola

Rose-Marie Lindfors, dramapedagog och utvecklingskonsult: Barnkonventionen i praktiken

Ylva Karlsson: Att leda skivarworkshop

Planering i arbetsgrupperna och feedback i tvärgrupper

13/1 2011Handledning filialerna i Ramvik och Älandsbro

26/1 2011Handledning Sambiblioteket Härnösand

26/1 2011Handledning biblioteket Kramfors

8/2 2011Handledning biblioteket Örnsköldsvik

9/2 2011 **Det kompetenta barnet**, Sundsvall

Föreläsning med Jesper Juul med utgångspunkt i hans bok *Ditt kompetenta barn* (1995, i svensk översättning 1997). Läsrättsdeltagare inbjudna att delta.

År 2

17/3 2011 Presentation av Läsrätt! på barnkonsulentmöte i Tällberg

30/3 2011 **Summering av år 1**, Härnösand

Intern dag för alla arbetsgrupper

14/4 2011 redovisning Kristinaskolan

7/6 2011 Avlutningsteater Kanonböcker och handledning Sollefteå

8/6 2011 Delaktighet och användarinflytande, Söråker

Små barns delaktighet och inflytande Sibylle Menzel Kühne Länsbiblioteket Västernorrland
Ungdomsengagemang i Söråker Eva Holmström

Fokusgrupper Ekerö, en kvalitativ metod för att bli fördjupa skolbibliotekariernas kompetens i barn och ungdomars syn på olika medier Cecilia Bengtsson, skolbibliotekssamordnare Ekerö kommun

Läseklubben som referensgrupp om vikten av ungdomars delaktighet och möjlighet till inflytande vid kommunala beslut så som t ex nytt bibliotek Monika Strandberg-Johansson, barnbibliotekarie, Ersbodabiblioteket, Umeå

Hur jobbar biblioteket med enkäter Eva Nordlinder Länsbiblioteket Västernorrland

Vad tycker barn? Presentation av "Kanonböcker" Carin Collén, Anita Johnsson, Elisabeth Engerdahl

30/8 2012 Härnösand handledning och filialmöte

Hösten 2011 Barns bilder, skapande och berättelser

Maria Sundström, konstnär och konstpedagog

30/8 2011 Härnösand

31/8 2011 Timrå/Söråkers Folkets hus

12/9 2011 Sundsvall

13/9 2011 Sundsvall

14/9 2011 Kramfors

15/9 2011 Sollefteå (dag + kväll)

21/9 2011 Ånge

27/9 2011 Örnsköldsvik

17/11 2011 Reflektera mera, Kramfors

Ålderstrappa, vilka åldrar har vi riktat oss till?

Diskussioner, varför gör vi det vi gör? Hur gör vi våra val? Vilka valmöjligheter har vi? Vilka samarbetsformer har vi?

Praktiskt arbete "Hur säljer vi in nya annorlunda böcker?"

Presentation av "Spänningen är olidlig" BoD

11/1 2012 Kurs i verktyget Wordpress

17/1 2012 Vernissage "Den dansande djävulen" åk 5-6 Timrå bibliotek

30/1 2012 Bibliotekschefsmöte Lägesrapport och planer!

13/2 2012 Handledning Härnösand

16/2 2012 Interkulturella/mångkulturella frågor, Örnsköldsvik

Värmen och kylan är olika kulturer. Att vara ung och ny i Sverige Dan-Ove Willman och Raad Al-Duhan Umeå Legend club

Inköpskanaler och medier på olika språk Gunilla Jingborg Länsbiblioteket Västernorrland

Hur jobbar vi vidare?

År 3

29/2 2012 Uppföljningsdag till Barns bilder skapande och berättelser

Att forma ett barn Gunna Gråhs, barnboksillustratör

Barn älskar att göra bilder! Elisabet Skoglund, museipedagog

15-16/3 2012 Skapande skola konferens Sundsvall, medverkan med utställning

19/3 2012 Att utvecklas som läsare

Aidan Chambers litteraturpedagog från England

Katarina Kuick författare, översättare och Augustprisvinnare

12/4 2012Handledning Sollefteå arbetsgrupp

19/4 2012 Olika vägar till svenska språket heldagskonferens i Härnösand

Läsrättsdeltagare inbjudna.

11/5 2012 Inspirationsdag, Sollefteå

Med drama som verktyg utforskar och bearbetar vi en ungdomsbok. Ylva Steen

Dramapedagog

7/6 2012 Avslutning av eget skrivande utifrån ”Turbo-böcker” Husum åk 4 och handledning

11/6 2012 Vernissage ”Lyssna skapa” och Handledning Timrå

18/6 2012 Handledning Timrå/Söråker

20/6 2012 Handledning Härnösand

6/9 2012 Skapande skola konferens Söråker

10/9 2012 Gymnasiet Läsning/musik med gymnasiets elever med svenska som andra språk

11–12/10 2012 Mötesplats Borås, Projektet Läsrätt! presenterades.

23/10 2012 Läsrätt! Utvärdering Örnköldsvik

8/11 2012 Läsrätt! Utvärdering Timrå

12/11 2012 Medverkan vid författarbesök i Kramfors åk 1

16/11 2012 Läsrätt! Utvärdering Sollefteå

20/11 2012 Läsrätt! Utvärdering Härnösand

21/11 2012 Läsrätt! utvärdering Kramfors

11/2 2013 Läsrätt! **Avslutning för arbetsgrupperna** med berättarkväll

12/2 2013 **Avslutningskonferens** i Agrellsalen, Sambiblioteket Härnösand

Alla lokala arbetsgrupper presenterade sina utvecklingsarbeten. Föreläsningar av Michael

Tengberg, Ida Lagnander och Lena Lundgren.

27/2 2013 Presentation vid läromedelsmessa i Sundsvall

28/2 2013 Presentation vid skapande skola-konferens i Sundsvall

15–17/5 2013 Presentation vid Biblioteksdagarna, Örebro

September 2013 Presentation vid Bok & Bibliotek, Göteborg